

Pilootproject 'Regionale Houtkantencoördinator'

EINDRAPPORT EN BELEIDSAANBEVELINGEN

REGIONAAL LANDSCHAP KLEINE EN GROTE NETE
REGIONAAL LANDSCHAP HASPENGOUW EN VOEREN
REGIONAAL LANDSCHAP ZUID-HAGELAND

MET EXTRA CASES VAN REGIONAAL LANDSCHAP LAGE KEMPEN
EN REGIONAAL LANDSCHAP RIVIERENLAND.

Dit rapport kwam tot stand dankzij de steun van de Vlaamse Landmaatschappij.

Inhoudstafel

1. Inleiding	4
2. Getest op het terrein: de casussen	4
· Locatie	
· Stakeholderanalyse	
· Gebiedsanalyse	
· Acties	
· Analyse van de rol van de regionale houtkantencoördinator	
3. Het belang van een regionale houtkantencoördinator voor de landbouw en het landschap van de toekomst	56
4. De regionale houtkantencoördinator: spilfiguur in een dynamisch landschap (profiel)	58
5. Hoe kan een regionale houtkantencoördinator te werk gaan?	59
6. Structurele werking van het Loket Onderhoud Buitengebied uitbouwen	59
7. Instrument voor visieontwikkeling	61
8. Communicatiecampagne rond houtkanten	62
9. Beleidsaanbevelingen	63
10. Bijlagen	65

1. Inleiding

Het pilootproject ‘Regionale Houtkantencoördinator’, als één van de acties van het **Vlaams Houtkantenplan (actie 18)**, werd toegewezen aan de regionale landschappen Kleine en Grote Nete, Haspengouw en Voeren en Zuid-Hageland door de Vlaamse Landmaatschappij. Deze regionale landschappen rolden in de periode januari 2024 - juni 2025 elk een casus uit rond houtkanten in hun werkingsgebied, om (1) de taakstelling van een regionale houtkantencoördinator fijn te stellen, (2) effectief te komen tot terreinrealisaties binnen hun casus (visievorming, aanplant en/of beheer) en (3) op basis van de *lessons learned* een aantal beleidsaanbevelingen te formuleren. De regionale landschappen Rivierenland en Lage Kempen droegen met hun ervaring en praktijkcasussen ook bij aan het project. De beleidsaanbevelingen werden opgesteld vanuit de casussen en vervolledigd door alle 18 regionale landschappen.

Tegelijk wordt in het Vlaams Houtkantenplan het concept van de ‘regionale houtkantencoördinator’ gekoppeld aan de uitvoering van een aantal andere acties in dat plan. De volgende acties uit het Houtkantenplan worden daarom ook opgenomen en deels mee tot uitvoering gebracht in deze denkoefening:

- Actie 6: Structurele werking van het Loket Onderhoud Buitengebied (LOB) uitbouwen
- Actie 8: Lokale en regionale valorisatie van beheerstromen stimuleren bij Vlaamse entiteiten
- Actie 9: Lokale en regionale samenwerking stimuleren bij landschapsbeheer en valorisatie van beheerstromen
- Actie 11: Introduceren van een eenvoudig en gebruiksvriendelijk instrument voor visieontwikkeling en beheerplanning van houtkanten (hierin worden ook de resultaten van actie 15, het uitwerken van een kader voor meervoudige waardering van houtkanten en ontwikkelen van indicatoren voor duurzaam beheer van houtkanten, uitgewerkt door het INBO, meegenomen).
- Actie 13: Opzetten van een kennisuitwisselingsnetwerk over houtkanten
- Actie 14: Uitbouwen van een digitaal uitwisselingsplatform voor de verzameling en uitwisseling van informatie over houtkanten
- Actie 16: Opzetten van een communicatiecampagne rond houtkanten naar het brede publiek en toekomstige eigenaars

Het spreek vanzelf dat de toewijzing van het project aan de regionale landschappen, met beperkte tijd en middelen, invloed had op de aanpak van het project en de reikwijdte van de analyse. De focus lag op het verkennen van de mogelijke invulling van de rol van de ‘regionale houtkantencoördinator’ binnen de werking van de regionale landschappen. Daarbij is bewust gekozen om te vertrekken vanuit de praktijkervaring. Regionale landschappen zijn immers reeds jarenlang actief in het aanplanten en beheren van houtkanten in samenwerking met lokale besturen, terreinbeheerders, landbouwers en particulieren. Een gebrek aan structurele subsidies zorgde tot nu toe vooral voor een ad hoc aanpak en werking rond houtkanten. Dit project maakte het mogelijk om – althans tijdelijk – een regiefunctie zoals die van de regionale houtkantencoördinator te creëren die proactief vanuit een visie en in samenwerking

een concrete werking rond houtkanten kan opzetten.

Eén van de belangrijkste inzichten van dit project is dat de regionale houtkantencoördinator nooit in een vacuüm werkt en steeds inzet op nauwe samenwerkingen, intern en extern. De betrokkenheid van alle partners is, zoals ook duidelijk werd uit de stakeholderanalyse, essentieel. We zien echter de regionale landschappen wél als uniek gepositioneerd om de rol van regionale houtkantencoördinator op zich te nemen, omdat zij regionaal een standvastige aanwezigheid hebben, bovensectoraal werken, niet verbonden zijn aan één aannemer voor uitvoeringen en alle doelgroepen ontzorgen. Deze verbindende factor is de kern van de werking van de regionale landschappen.

2. De casussen: voorstelling en bespreking

De casussen worden zoveel mogelijk op een uniforme manier voorgesteld, op basis van inhoud, stakeholderanalyse, gebiedsomschrijving, analyse van de rol van de houtkantencoördinator, projectresultaten, succesfactoren en knelpunten. Op basis van de inzichten uit de casussen werden het waarom, het wat en het hoe van de regionale houtkantencoördinator in de volgende punten uitgewerkt.

CASUS 1

Uitbreiding houtkantennetwerk en visie- en beheerplanning voor gemeentelijke houtkanten in Ravels ter ondersteuning van hun multifunctionaliteit

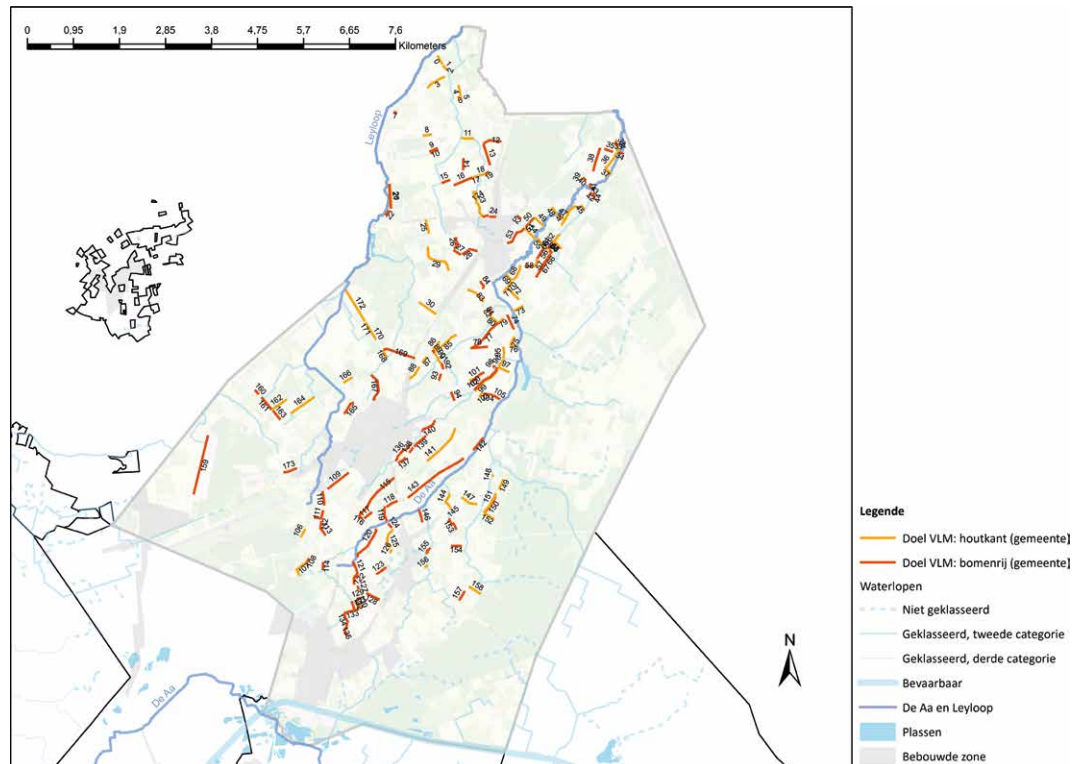
REGIONAAL LANDSCHAP KLEINE EN GROTE NETE

Contactpersoon: joke.maes@rlkgn.be

Locatie

De casus van Regionaal landschap Kleine en Grote Nete strekt zich uit over het gehele grondgebied van Ravels, en focust zich in het bijzonder op de houtkanten (hagen, heggen, hakhout en bomenrijen) in gemeentelijke eigendom.

Stakeholderanalyse

Voor een meer uitgebreide stakeholderanalyse per casus, verwijzen we naar bijlage 1 bij dit rapport.

De stakeholdermapping voor deze casus leidt tot het volgende kwadrant:

	Geen belang bij het (niet-)slagen van het project	Wel belang bij het (niet-)slagen van het project
Sterk afhankelijk	ANB (indien vergunning) Landbouwadviesraad Landbouwers die geen houtsnippers gebruiken IOK (ondersteuning logistiek in de toekomst)	Gemeentebestuur Gemeentedienst Lokale loonwerkers (agrarische) gebruikers houtsnippers VLM/RLKGN Dep Omgeving
Weinig afhankelijk	BG Kempen Noord Onroerend erfgoed ALZ DIW/DMN/DLB	Burgers/recreanten Natuurorganisaties WBE (vrijwilligerswerk), Boeren natuur VL

Gebiedsanalyse

De gemeente Ravels heeft zowel waardevolle natuurkernen als grote samenhangende landbouwgebieden. Bovendien werden sinds de jaren 90 vele houtkanten (hakhout, hagen en heggen, en bomenrijen) aangeplant in het kader van vier ruilverkavelingsprojecten (Kijkverdriet, Ravels, Poppel en afsluitend Weelde). De 174 houtkanten hebben een gemiddelde lengte van 282 m (min. 36 m en max 1419 m) en vormen in het totaal zo'n 50 km aan groene lijnen doorheen de gemeente. Sinds 2018 zet de gemeente weer actief in op het houtkantenbeheer en ondersteunt zo een -voor de Kempen unieke- valorisatieketen waarbij de reststromen van het houtkantenbeheer gebruikt worden door lokale landbouwbedrijven.

In 2022 zette het gemeentebestuur, met behulp van RLKGN, haar schouders onder een projectaanvraag voor de oproep Houtkanten (VLM) voor extra bomenrijen en houtkanten en heggen. Bij de uitvoer van dit project was een goede afstemming met de vele aanpalende landbouwers cruciaal. In de voorbereidende contactmomenten werd er bovendien nog een ander aandachtspunt blootgelegd: er is zowel voor de verschillende beheerders als voor de afnemers van de houtsnippers nood aan verduurzaming van de houtoogsten, en de vertaling hiervan naar een beheerplanning binnen een integrale landschapsvisie dringt zich op. Een houtkantencoördinator kan in Ravels werk maken van deze noden en zo een sterk houtkantenverhaal realiseren.

Acties

Aanplantacties-Afstemming met gemeente en landbouwers

Begin 2023 werd de projectaanvraag houtkantenoproep goedgekeurd door de Vlaamse Landmaatschappij. In winter 2023-2024 werden de eerste 2 locaties gerealiseerd. De start van het pilootproject werd aangegrepen om de realisatie van de overige aangemelde houtkanten op korte termijn én met voldoende draagvlak vanuit de landbouwsector te voltooien. Locaties en eerste voorstel van beplantingsplannen werden afgetoetst bij de gemeente alsook het plan van aanpak voor communicatie naar de aanpalende landbouwers. Ook werden er afspraken gemaakt over de impact op de grachtenruiming bij de nieuwe houtkanten. Vervolgens werden terreinbezoeken uitgevoerd waarbij maximaal werd afgesproken met de aanpalende landbouwers.

Met hen werden de beplantingsplannen besproken en eventueel bijgestuurd naar beheervorm en/of soortkeuze. Plantafstanden werden samen vastgelegd (afstanden tot wegbermen en grachten, en toegangswegen tot landbouwpercelen). Er werd ook afgetoetst of het grachtenbeheer vanaf de landbouwpercelen mogelijk was daar waar er tussen de weg en de gracht werd aangeplant. Ten slotte werd via eigen en externe kanalen bekendheid gegeven aan de geplande terreinacties:

.....

Aanplantacties – Uitvoering

In winter 2024-2025 werden op de overige 4 locaties de aanplantacties uitgevoerd. Samen met het eerste plantseizoen werd er 1,964 km houtkanten hersteld/nieuw aangelegd, goed voor 112 bomen en 1850 stuks bosgoed.

Flankerende terreinrealisaties

Naar aanleiding van de terreinacties op openbare bermen werd ook een samenwerking opgestart met een lokaal landbouwbedrijf rond erfvergroening. Ook werd samen met Bosgroep Kempen Noord van start gegaan met de aanplant van houtkanten rond 3 van 6 percelen aangeduid voor spontane bebossing in opdracht van Departement Omgeving. RLKGN begeleidde o.a. het overleg met de lokale beheerder van de percelen, nl. WBE De Aa Ravels en gaf advies over de aanplantwerken. De terreinwerken werden vervolgens gecoördineerd door Bosgroep Kempen Noord.

Opstart beheervisie- en beheerplanning

In het kader van vier ruilverkavelingsprojecten, uitgewerkt door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), werden sinds de jaren 90 vele houtkanten aangeplant in de gemeente Ravels. In 2018 is de gemeente gestart met het hakhoutbeheer van het deel van deze houtkanten dat in eigendom is van de gemeente. Zo is er een waardevolle korte keten ontstaan waarbij de houtsnippers die voortkomen uit het hakhoutbeheer worden gebruikt door lokale landbouwers voor het verwarmen van hun stallen en-in geval van kalverhouders- de melk. In samenwerking met Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete wil de gemeente erop toezien dat het beheer via een onderbouwde visie duurzaam gebeurt: het beheer wordt getoetst aan de ecologische en landschappelijke waarden van de houtkant én er wordt een schatting gemaakt van een duurzame oogst waarbij een continuïteit van de leveringen wordt gegarandeerd op lange termijn.

Binnen het pilootproject RHKC werd de in 2020 uitgevoerde terreinrealisatie gebruikt als belangrijke input van de beheervisie en beheerplanning, samen met een opstart van de desktop landschapsscan. Op terrein werd de huidige situatie getoetst aan de uitgebreide terreinrealisatie en werden ter plekke de meest aangewezen beheerkeuzes bepaald. Op 22 september 2025 vindt er een overleg plaats tussen de gemeente en RLKGN om de voorgestelde beheerprincipes te bespreken aangezien deze sterk afwijken van de huidige beheeraanpak. Samen met hen zal besproken worden of er een extra overleg zal plaatsvinden met de lokale landbouwsector. Afronding van de beheervisie en beheerplanning wordt voorzien eind oktober 2025.

Communicatie over de casus

- <https://www.hln.be/ravels/gemeente-plant-extra-houtkanten-aan~a8ee6fb7/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- <https://www.gva.be/regio/antwerpen/kempen/ravels/ravels-plant-meer-dan-twee-kilometer-extra-houtkanten-aan/37005666.html>
- https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=807441828087116&id=100064639184500

Analyse van de rol van de regionale houtkantencoördinator

Binnen de case van RLKGN in Ravels bestond de functie van de houtkantencoördinator uit verschillende rollen:

- Relatiebeheerder/aanspreekpunt: voor de stakeholders (o.a. gemeentebestuur, technische dienst, landbouwsector, individuele landbouwers) was de houtkantencoördinator het aanspreekpunt. De houtkantencoördinator nam initiatief wanneer bijkomende info nodig was of gevraagd werd en was het aanspreekpunt voor bezorgheden, kritiek enz. De houtkantencoördinator investeerde in een vertrouwensband met alle stakeholders en ontzorgde het achterliggend RLKGN-team zodat deze collega's zich op de uitvoering konden richten. Bij het uitvoeren van de terreinacties was het echter wel handiger dat de landschapsmedewerker rechtstreeks contact had met de aannemer en eventueel gemeentedienst, maar bij vragen of bezorgheden ontzorgde de houtkantencoördinator de uitvoerende collega's maximaal door te bemiddelen, info op te vragen, etc.
- Draagvlakcreëerder: de houtkantencoördinator zorgde voor het nodige draagvlak bij alle stakeholders door op te treden als een goede relatiebeheerder en aanspreekpunt én ook tijdig in te zetten op communicatie, zowel breed als naar de stakeholders.
- Initiator projecten (Ravels): om het engagement van gemeente en privé-grondeigenaars voldoende te verzilveren en te ondersteunen, screende de houtkantencoördinator relevante subsidiekanalen en projectoproepen. Zo werd een Interreg-project KLEVER ingediend waarbij meer investeringsmiddelen worden voorzien voor het versterken van gemeenteoverschrijdende ecologische corridors vanuit Ravels (Kleine Landschaps Elementen in een Visie met Vermaatschappelijking van het Ecologisch Raamwerk). In de loop van het project werd ook het project voor Departement Omgeving geschreven (i.s.m. Bosgroep Kempen Noord).

Daarnaast werd ook een partnerschap met VITO aangegaan voor het Horizon-project Ecoscapes om een geografische modellering van de gewenste corridors af te toetsen aan ecosysteemdiensten voor o.a. landbouw (aan de hand van de case Ravels), maar dit werd niet goedgekeurd.

- Initiator projecten (werkingsgebied RLKGN): de houtkantencoördinator zocht ook naar waardevolle projectkansen in het gehele werkingsgebied van RLKGN
 - LEADER Gewilde Bondgenoten: dit project is goedgekeurd en gestart in januari 2025 in LEADER Kempen Zuid en LEADER Kempen Oost en zet biodiversiteit, erfbeplanting en landschap in voor bestrijding van knaagdierenoverlast op landbouwbedrijven.
 - LEADER Circulaire corridors is ingediend in juni 2025 in LEADER Kempen Zuid met Boerennatuur Vlaanderen als promotor en Landschapspark Merode en RLKGN als copromotor. Binnen dit project zal RLKGN voor focusgebieden in 3 gemeentes een ecologische studie van UA vertalen naar een landschapsvisie getoetst aan de verschillende ecosysteemdiensten van houtkanten, de praktische haalbaarheid en het lokale draagvlak.
 - Doorlopend zette de houtkantencoördinator zich ook in ter ondersteuning van de collega's bij het indienen van technische verantwoordingsadviezen voor VLIF-subsidieaanvragen door landbouwers (niet-productieve investeringen) en het uitschrijven van LOB-overeenkomsten rond het thema houtkanten.
- Kennisbeheerder: de houtkantencoördinator verzamelde maximaal kennis over alle relevante subsidiemogelijkheden, beleidsprocessen en thematieken rond houtkanten en droeg actief bij aan de verspreiding van deze kennis binnen het netwerk en fungeerde als aanspreekpunt voor zowel interne als externe partners. In deze context volgde de houtkantencoördinator o.a. de stuurgroep Open Ruimte van OVAM op (toepassing van biomassarestromen) en de stuurgroep van het Vlaams Houtkantenplan. Vervolgens organiseerde de houtkantencoördinator een uitwisselingsdag binnen de RL'en over houtkantenvisie en -beheerplanning (25 maart 2025).
- Initiator samenwerkingsverbanden: de houtkantencoördinator identificeerde en faciliteerde kansen rond nieuwe samenwerkingen. Dit kan gaan rond bv. uitvoer van het beheer, maar gebeurde in Ravels vooral rond het uitrollen van de valorisatiekansen bij de lokale landbouwers. Lokale landbouwers met een vraag naar houtsnippers werden in contact gebracht met het natuurgebied Landschap De Liereman in Oud-Turnhout, een belangrijke lokale beheerder werd aangeschreven voor hakhoutbeheer in Rijkevorsel en met het gemeentebestuur van Rijkevorsel en VLM werd een overleg gepleegd over valorisatiemogelijkheden van de RVK-houtkanten (al dan niet binnen de gemeente te gebruiken of om een biomassaketen te organiseren richting Ravels).

CASUS 2

Demo's hagen en houtkanten (holle wegen), buffering fruitpercelen en uitbouw GIS- portaal voor beheer wandelwegen in het landschapspark Haspengouw

REGIONAAL LANDSCHAP HASPENGOUW EN VOEREN

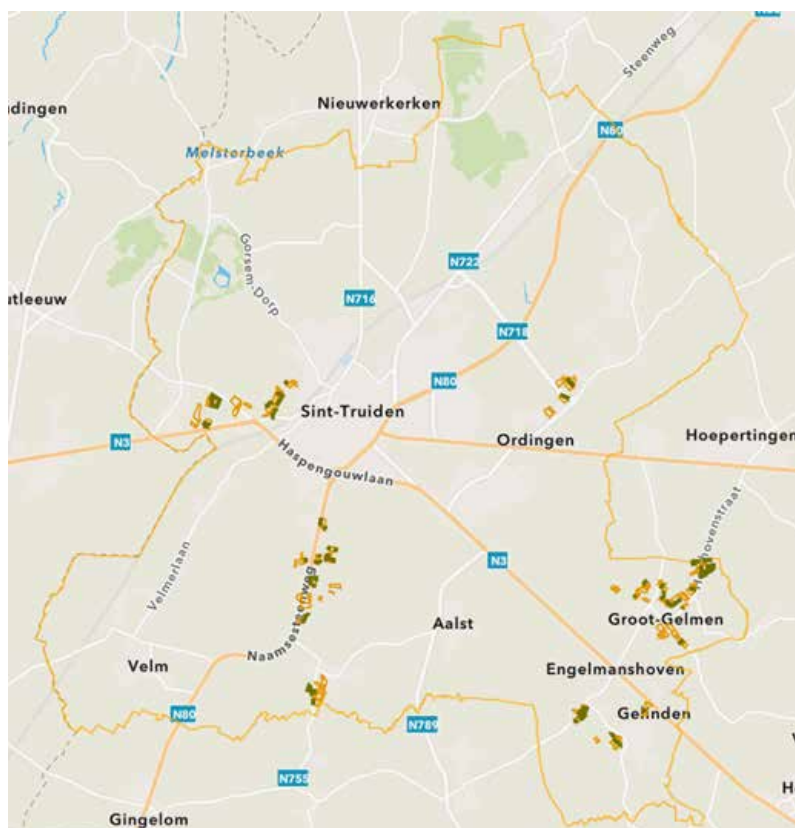
Contactpersonen: Joke.Rymen@rlhv.be en Frederik.Santermans@rlhv.be

1. Demo onderhoud van houtkanten in Sint-Truiden

Locatie

Sint-Truiden: Hoogstamboomgaarden gelegen binnen RUP groene Waarden

Stakeholderanalyse

	Geen belang bij het (niet-)slagen van het project	Wel belang bij het (niet-)slagen van het project
Sterk afhankelijk		Landbouwers RLHV VLM Gemeenten
Weinig afhankelijk		ALZ

Gebiedsanalyse

- Omschrijving gebied: Sint-Truiden heeft sinds 2006 een RUP groene waarden waarin o.a. een groot aantal hoogstamboomgaarden op haar grondgebied werden opgenomen. Deze liggen verspreid over de verschillende kerkdorpen van de stad. Verschillende eigenaars hebben een beheers- of subsidiecontract met de stad voor het onderhoud van hun boomgaard. RLHV ondersteunt in opdracht van de stad de eigenaars bij het onderhoud van hun boomgaarden i.k.v. deze contracten.
- Knelpunten gebied: Hoogstamboomgaarden omgeven door (meidoorn)hagen bepalen mee de eigenheid van het Haspengouwse landschap. Het onderhoud van deze vaak lange hagen is arbeidsintensief, en zeker op percelen met bomen niet altijd evident wanneer de bomen dicht bij de haag staan ingeplant. De hagendorser (tractor met snoei- en hakselmachine, beheerd door Werkers), is doorgaans de ideale partner voor het regulier onderhoud van uitgestrekte hagen in het buitengebied. Voor de boomgaarden in het projectgebied is deze machine echter te groot en meestal niet bruikbaar. Het alternatief is manueel onderhoud en opruimen van snoeihout, maar dat vraagt zeer veel tijd en is bijgevolg zeer kostelijk. Een aanzienlijk aandeel van het budget dat de stad Sint-Truiden voorziet voor herstel van boomgaarden, gaat daardoor op aan het onderhoud van de hagen. We zoeken bijgevolg naar kleinere machines die tegen een redelijk tarief kunnen ingezet worden en een goed resultaat geven, waardoor er budgettaire ruimte komt voor het onderhoud van de boomgaarden zelf.
- Eerdere/lopende projecten in gebied:
 - Sint-Truiden: beheer- en subsidiecontracten voor boomgaardeigenaars met percelen binnen het RUP groene waarden; RLHV beheert het budget van de stad voor de praktische uitvoering van deze werken
 - Haspengouw: Efro + Leader duurzaam behoud van het Haspengouwse landschap (2006-2011): oa aankoop hagendorser
- Kansen voor het gebied nog verder uit te werken in plan van aanpak
 - Een degelijk en toegankelijk aanbod van aangepaste machines maakt het onderhoud van hagen interessanter en haalbaar, waardoor de drempel voor eigenaars om hagen te planten en te onderhouden verlaagt. Een goed ingericht en beheerd landschap draagt bij tot de appreciatie van het landschap, zowel voor inwoners als bezoekers. Het regulier onderhoud van hagen stimuleert ook een goed nabuurschap in de fruitregio waar bepaalde ziekten zoals bacterievuur regelmatig de kop opsteken. Ook deze problematiek is gebaat bij goed onderhouden hagen.

Acties

- Prospectie aanbod mogelijke machines en uitvoerders (voorjaar 2024)
- Prospectie demolocaties (voorjaar 2024)
- Testcase op 2 locaties in het projectgebied (zomer 2024)
 - Coördinatie uitvoering
 - Nacalculatie en vergelijking met eerdere uitvoeringen naar inzetbaarheid, tijdsduur en kostprijs machine
- Demo voor openbare besturen en organisaties (najaar 2024)

Er zijn heel wat terreinuitvoeringen gebeurd in de wintermaanden om alle hagen te ‘standaardiseren’: de hagen werden tot op maximaal 1,5 m hoogte teruggesnoeid zodat deze met de kleine scheermachine gesnoeid gaan kunnen worden en kettingzaagwerk tot een minimum beperkt wordt. Hindernissen zoals stroomdraden die dicht tegen de haag hangen, blijven het werk bemoeilijken. We hebben ervoor geopteerd om aan Werkers te vragen zelf te bekijken in hoeverre de stroomdraden voor het snoeiwerk uitgehangen kunnen worden door de persoon die de machine bestuurt en naderhand weer handmatig ingehangen kunnen worden. Als blijkt dat dit te veel tijd in beslag neemt, zal de betreffende haag zoals vroeger handmatig door een ploeg van de sociale economie geschoren worden.

Omwille van het lopende broedseizoen zal het snoeiwerk pas vanaf 15 juli gebeuren. Daardoor is het te vroeg om de nodige conclusies te kunnen trekken. 2025 is dan ook een overgangsjaar waarin geëvalueerd dient te worden of de machinale snoei effectief voordelen opbrengt in vergelijking met de handmatige snoei die in het verleden gebeurd is.

Analyse rol Regionale Houtkantencoördinator in deze casus

De houtkantencoördinator (HKC) speelde in de twee voorgaande casussen de rol van ontzorger en adviseur voor landbouwers. Wanneer de doelgroep landbouwers is, is er nood aan een medewerker agro-ecologie om de landbouwer rond NPI en andere subsidiemogelijkheden te adviseren.

- De HKC zit 1 op 1 bij de landbouwer aan de keukentafel
- De HKC ontzorgt de landbouwer met betrekking tot administratie
- De HKC zorgt ervoor dat vernieuwende acties rond houtkanten mogelijk zijn.

2. Buffering fruitpercelen

Locatie

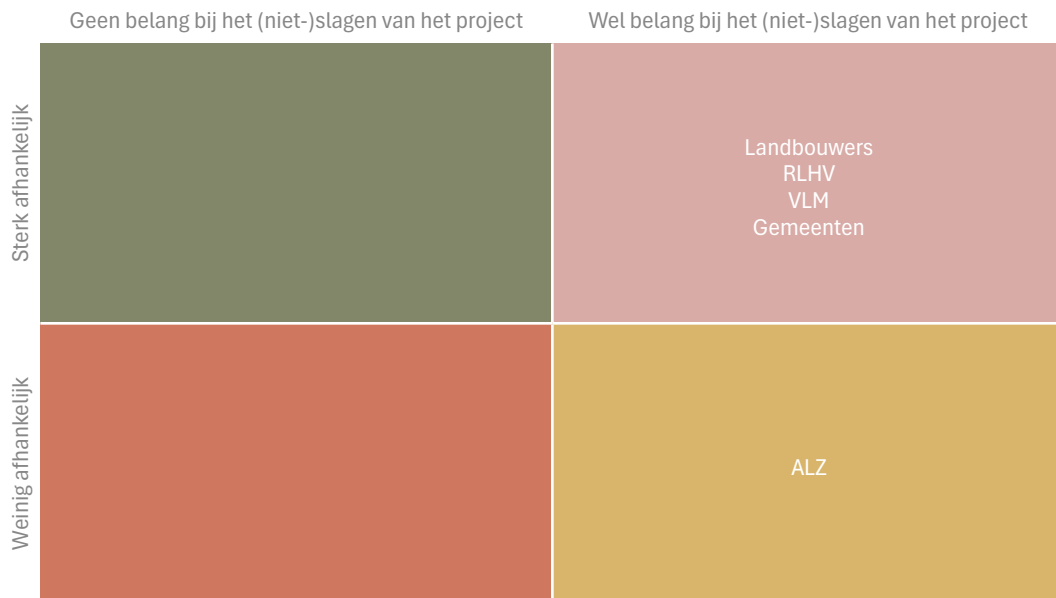
Haspengouwse fruitregio met realisatie in:

- Sint-Truiden, fruitplantage omgeving Aalst, laagstamfruitbedrijf, Ruva Fruit, Kleinveldstaat 3, 3800 Sint-Truiden (NPI)
- perceel thv Aalsterveld Sint-Truiden, 50°46'30,35"NB - 5°12'4,82"OL
- perceel thv Bermenstraat Sint-Truiden, 50°46'30,30"NB - 5°11'48,49"OL
- perceel thv Veertstraat Gingelom, N 50°46'01" E 05°13'10"
- Borgloon, fruitplantage Pegelsveld/Nieuwmolen, <https://maps.app.goo.gl/pmPsDHS6q7XFviox8>, laagstamfruitbedrijf, Rosmeulen, Oude Blaarstraat 100, 3800 Tongeren (omvorming kantrij)
- Bilzen, wijngaard zevensprong Alden Biesen, <https://maps.app.goo.gl/TJ5JHzAD7tGFGs8A9> wijnbouwbedrijf, Montepertini, Bllokstraat 25, 3740 Bilzen (opwaardering wijngaard)

Gebiedsanalyse

- Omschrijving gebied: Haspengouwse fruitregio (intensieve laagstamfruitteelt + opkomende wijnbouw)
- Knelpunten gebied: intensieve fruitteelt ingebed in vaak nog kleinschaliger cultuurlandschap maar met waardevolle natuurelementen, sterke druk op kleinschalig cultuurlandschap en natuurelementen maar ook sterke druk op fruitteeltsector, zoeken naar win-win mogelijkheden voor fruitbedrijven om op eigen percelen natuurlijke elementen kansen te bieden met meerwaarde voor productie
- Eerdere/lopende projecten in gebied
 - Sint-Truiden (1. NPI): PDPO-project biodiverse fruitteelt in een klimaatbestendig landschap + PDPO nuttig(en) aangekleed fruitlandschap (RLVH + PCFruit + 6 gemeenten Alken, Borgloon, Nieuwerkeren, Kortesseem, Sint-Truiden, Wellen)
 - Borgloon (2. omvorming kantrij): PDPO-project biodiverse fruitteelt in een klimaatbestendig landschap + PDPO nuttig(en) aangekleed fruitlandschap (RLVH + PCFruit + 6 gemeenten Alken, Borgloon, Nieuwerkeren, Kortesseem, Sint-Truiden, Wellen)
 - Bilzen (3. opwaardering wijngaard): Plan Leeuwerik Stad Bilzen, gemeentelijk project ism RLHV, VLM, Werkgroep Grauwe Gors, Natuurpunt SpARo, Veldwerk vzw en lokale partners
- Kansen voor het gebied
 - zoeken naar win-win mogelijkheden voor fruitbedrijven om op eigen percelen natuurlijke elementen kansen te bieden met meerwaarde voor productie
 - bufferen van fruitpercelen ifv omliggende landschapskwaliteit en meerwaarde voor productie

Stakeholderanalyse

Acties

1. NPI Sint-Truiden

Er werd een brede oproep gelanceerd naar geïnteresseerde fruittelers in het kader van het PDPO-project rond biodiverse fruitteelt. Deze oproep focuste op het verhogen van biodiversiteit via maatregelen zoals het plaatsen van nestkasten, de aanplant van gemengde hagen en het inzaaien of behouden van grasstroken.

Naar aanleiding van een reactie van een betrokken fruitteler op deze oproep, werd een bedrijfsbezoek ingepland en uitgevoerd. Tijdens het bezoek werd een voorstel voor een niet-productieve investering (NPI) voor de aanplant van gemengde hagen aan de fruitteler voorgelegd en inhoudelijk besproken.

Na inhoudelijke goedkeuring door de fruitteler werd de NPI-aanvraag inhoudelijk en technisch voorbereid.

Inhoudelijk werd onder meer de selectie van plantensoorten afgestemd op de specifieke fruitpercelen, rekening houdend met nuttige en schadelijke soorten. Dit gebeurde in samenwerking met het Proefcentrum Fruitteelt en op basis van de soortenlijsten uit de brochure *Fruittelers met pit en oog voor biodiversiteit* (zie: [brochure](#)).

Technisch werd onder andere het Technisch Verantwoordingsverslag (TVA) opgesteld.

De fruitteler werd vervolgens begeleid bij het indienen van de NPI-aanvraag via het e-loket.

Na de selectie van de investering werd de fruitteler ondersteund bij het bevestigen van de uitvoering, waarbij een offerte via het e-loket werd ingediend.

NPI Sint-Truiden: 450m gemengde haag aanplant langs 3 fruitpercelen (175m + 175m + 100m)

Na de definitieve goedkeuring van de NPI-aanvraag werd de fruitteler begeleid bij de praktische uitvoering van de NPI-maatregel. Er werd plantmateriaal besteld en geleverd, en er werd een terreinploeg van een maatwerkbedrijf gereserveerd en aangestuurd voor de uitvoering. Na de praktische uitvoering van de NPI-maatregel werd de fruitteler verder begeleid bij de financiële afhandeling van de NPI-aanvraag, waaronder de indiening van de betalingsaanvraag.

2. Omvorming katrij Borgloon

In het kader van het PDPO-project rond biodiverse fruitteelt werd een oproep gelanceerd naar geïnteresseerde fruittelers. Deze brede oproep richtte zich op biodiversiteitsmaatregelen zoals het plaatsen van nestkasten, de aanplant van gemengde hagen en het behoud of de aanleg van grasstroken. Naar aanleiding van een reactie van een betrokken fruitteler op deze oproep werd een bedrijfsbezoek uitgevoerd.

Tijdens dit bezoek werd een voorstel besproken met betrekking tot de buffering van de plantage richting omliggende waardevolle natuurelementen, waaronder een holle weg en het natuurterrein 't Fruitspoor.

Er werd gekozen voor een vernieuwende aanpak: de bestaande katrij werd niet gerooid, maar **omgevormd tot een gemengde houtkant als natuurlijke buffer** tussen het fruitperceel en de aangrenzende holle weg. Deze aanpak bood verschillende voordelen: er was minder werk nodig (geen bomen rooien, stronken uittrekken of grondopvullingen uitvoeren), er waren minder kosten aan verbonden, en de buffer had sneller ecologische waarde omdat er al groen, dood hout en schuilmogelijkheden aanwezig waren via oude perelaars.

Na inhoudelijke goedkeuring van het voorstel door de fruitteler werd de buffering inhoudelijk verder voorbereid.

Er werd een selectie van plantensoorten gemaakt die aansloot op de fruitpercelen en afgestemd werd op mogelijke nuttige en schadelijke soorten, in samenwerking met het

Proefcentrum Fruitteelt en met gebruik van de soortenlijsten uit de brochure *Fruittelers met pit en oog voor biodiversiteit* (zie: brochure).

Omdat er geen bestaande maatregel via VLM of ALZ voor deze buffermaatregel van toepassing was, werd er gezocht naar alternatieve financiering. Uiteindelijk werd besloten om de maatregel te financieren via het PDPO-project, waarbij zowel de aankoop van plantmateriaal als de werkuren voor de aanplant werden gedekt. De fruitteler werd begeleid bij de praktische uitvoering van de maatregel. Het plantmateriaal werd besteld en geleverd. De fruitteler voerde het toppen van de bestaande koprij zelf uit. Daarnaast werd een terreinploeg van een maatwerkbedrijf gereserveerd en aangestuurd voor de verdere uitvoering van de aanplant.

Na de praktische uitvoering werd de financiële afhandeling verzorgd via een betalingsaanvraag binnen het PDPO-project.

Kantrij voor (incl. Erosie)

Kantrij voor (incl. Dood hout)

Kantrij tijdens - getopt

3. Opwaardering wijngaard Bilzen

In het kader van het Plan Leeuwerik werd een brede oproep gelanceerd naar landbouwers om bij te dragen aan meer biodiversiteit in het akkergebied. Deze oproep, gericht op onder meer het creëren van bloemrijke randen, grasstroken en andere biodiversiteitsmaatregelen, werd gecommuniceerd via de website van Bilzen.

Naar aanleiding van deze oproep reageerde een betrokken wijnbouwer, waarna een bedrijfsbezoek werd ingepland en uitgevoerd. Tijdens dit bezoek werd een voorstel besproken om de wijngaard te bufferen richting de omliggende waardevolle natuurelementen, waaronder een bestaande meidoornhaag en het cultuurhistorisch landschap van Alden Biesen. Na inhoudelijke goedkeuring van het voorstel door de wijnbouwer werd de buffering verder inhoudelijk voorbereid.

Er werd gekozen voor de inzaai van een streekeigen, inheemse, meerjarige grazige bufferstrook als overgang tussen de wijngaard en de bestaande houtkant. Deze strook zou rondom de volledige wijngaard worden aangelegd, met een totale lengte van ongeveer 1 km en een breedte van 3 meter.

De selectie van plantensoorten werd afgestemd op de specifieke omstandigheden van de wijngaard, zoals de voedselrijke zandleemgrond. Er werd rekening gehouden met het gewenste beheer, namelijk kruiden die niet te hoog groeien en enkele keren per jaar gemaaid kunnen worden.

Voor bijkomend advies werd contact opgenomen met mogelijke zaadleveranciers, waaronder Ecoflora en Cruydhoeck.

Omdat geen enkele bestaande maatregel van VLM of ALZ in aanmerking kwam voor deze buffering, werd gezocht naar alternatieve financiering. Uiteindelijk werd de financiering voorzien via dit project 'Regionale Houtkantencoördinator', waarbij zowel de aankoop van het zaadmateriaal als de werkuren werden ondersteund.

De wijnbouwer werd begeleid bij de praktische uitvoering van de maatregel: het benodigde zaadgoed werd besteld en geleverd. De voorbereidende grondwerken, waaronder het aanleggen van een vals zaaibed en de eigenlijke inzaaiwerken, werden uitgevoerd op kosten van de landbouwer. Na de praktische uitvoering volgde de financiële afhandeling via het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren.

De inzaai in het voorjaar van 2024 verliep moeizaam door ongunstige weersomstandigheden. Aanvankelijk was het te droog om te zaaien, waarna het te nat werd. Hierdoor kon pas laat worden ingezaaid. De daaropvolgende intense regenval versterkte de grasdominantie in het mengsel, waardoor het aanbod aan kruiden beperkt bleef en grassen opnieuw de overhand kregen.

In 2025 paste de wijnbouwer een aangepast maaibeheer toe op een gedeelte van de bufferstrook. Er werd minder intensief gemaaid dan bij de overige randen, wat resulteerde in een lichte toename van de kruidenrijkdom.

Er bleek nood aan het verder versterken van het draagvlak voor het gebruik van streekeigen, kruidenrijke mengsels. De verwachtingen bij landbouwers en omwonenden waren vaak hoog: men verwachtte een dichte, kleurrijke bloemenstrook, terwijl de gebruikte mengsels visueel minder spectaculair zijn maar wel veel meerwaarde bieden voor de biodiversiteit. Mengsels met een opvallend kleurenpalet (de zogenaamde ‘carnavalsmengsels’) bieden daarentegen vaak weinig voedsel of schuilgelegenheid voor streekeigen insecten.

Het bleek wellicht belangrijker om landbouwers te ondersteunen en te adviseren bij de geleidelijke omvorming van de bestaande vegetatie naar een kruidenrijkere vegetatie dan om telkens opnieuw in te zaaien. Deze aanpak vergt tijd en opvolging over meerdere jaren, maar levert op termijn het meest duurzame resultaat op.

Analyse van de rol van de regionale houtkantencoördinator in deze casus

Op basis van drie praktijkgevallen uit Zuid-Limburg (NPI Sint-Truiden, katrij Borgloon en wijngaard Bilzen) wordt duidelijk dat de regionale houtkantencoördinator (HKC) een centrale rol kan spelen in het versterken van het landschap, het ondersteunen van landbouwers en het verbeteren van de uitvoering van maatregelen als NPI's en Beheerovereenkomsten. De analyse toont dat er nood is aan meer geïntegreerde ondersteuning, waarbij de HKC als aanspreekpunt en coördinator een belangrijke functie kan opnemen.

HKC als brugfiguur tussen landbouwers en beleidskaders

Uit de casus van **Sint-Truiden** blijkt een grote nood aan begeleiding voor landbouwers die willen inzetten op niet-productieve investeringen voor milieu

(NPI's) op hun bedrijf. Landbouwers ervaren drempels bij het aanvragen, uitvoeren en opvolgen van deze maatregelen. De HKC kan hier optreden als:

- **Agro-ecologisch adviseur:** iemand die landbouwers gericht informeert over welke maatregelen mogelijk zijn binnen het landschappelijke en agronomische kader.
- **'Ontzorgert':** een begeleider die de landbouwer stap voor stap meeneemt – van aanvraag tot uitvoering – zodat de administratieve en praktische drempels verlaagd worden.
- **Coördinatiepunt richting administratie:** de huidige communicatie met het Agentschap Landbouw en Zeevisserij (ALZ) is omslachtig en gefragmenteerd. Een HKC als vast aanspreekpunt per dossier, én een vast aanspreekpunt bij ALZ zou zorgen voor continuïteit, betere opvolging en minder frustratie.

HKC als katalysator voor landschappelijke kwaliteit

De casus **kantrij Borgloon** toont het belang van eenvoudige, landschappelijk waardevolle ingrepen die nu tussen de mazen van het financieringsnet vallen. De HKC kan hier een cruciale rol spelen:

- **Signaleren van blinde vlekken in het beleid:** bijvoorbeeld waar houtkanten niet in aanmerking komen voor Beheerovereenkomsten of waar soortenlijsten te strikt worden toegepast.
- **Begeleiden van projecten op maat van het landschap:** door proactief te zoeken naar werkbare en waardevolle oplossingen, ook als die buiten het standaardkader vallen.
- **Inzetten op ecologische meerwaarde via aangepast beheer:** waar mogelijk kan de HKC alternatieven voorstellen voor inzaai (zoals omvorming van bestaande vegetatie) en beheer ondersteunen.

HKC als verbinder van nieuwe doelgroepen zoals wijnbouwers

In **Bilzen** blijkt dat wijnbouwers momenteel geen toegang hebben tot bepaalde maatregelen. Toch bieden wijnbouwgebieden kansen voor landschapsversterking (hellende percelen, buffering, biodiversiteit). De HKC kan hier:

- **De kloof dichten tussen beleid en nieuwe landbouwvormen:** wijnbouw zit in de lift, maar past nog niet in bestaande subsidieregels. De HKC kan dit signaleren en beleidsaanpassing mee voorbereiden.
- **Expertise opbouwen rond nieuwe doelgroepen:** specifiek voor wijnbouw is kennis van vegetatiebeheer, erosiebestrijding en landschappelijke inpassing nodig.
- **Ondersteunen in omvorming van bestaande vegetatie:** met focus op duurzaam beheer, eerder dan enkel stimulansen voor nieuwe inzaai.

De HKC vervult in deze casussen niet louter een technische rol, maar profileert zich als een **onmisbare schakel tussen landbouwers, landschap en beleid**. Door zijn/haar positie in het veld én de link met overheden en ondersteuningsdiensten, kan de HKC:

- Behoeften en opportuniteiten op lokaal niveau detecteren.
- Landbouwers laagdrempelig begeleiden in een complex subsidie- en beheerkader.
- Beleidsknelpunten terugkoppelen en bijdragen aan een betere afstemming tussen praktijk en regelgeving.

3. Uitbouw GIS-portaal voor beheer van houtkanten langs recreatieve routes en omliggende groenstructuren

Opmerking vooraf: deze casus betreft actie 14 uit het Houtkantenplan, en heeft dus niet onmiddellijk betrekking op de functie van de regionale houtkantencoördinator.

Locatie

Alle Haspengouwse gemeenten en specifiek het beheer van de wandelpaden en omliggende groenstructuren van de Landschapswandelingen.

Gebiedsanalyse

Omschrijving van het gebied

Het gebied omvat de landschapswandelingen van Haspengouw, met de nadruk op de wandelpaden en de aangrenzende bermen. Daarnaast wordt ook gekeken naar de Kleine Landschapselementen (KLE) in de onmiddellijke omgeving en verder in het omliggende landschap.

Knelpunten in het gebied

Het beheer van het gebied wordt bemoeilijkt door de versnipperde eigendomsstructuur: er zijn veel verschillende eigenaars en er is momenteel weinig tot geen afstemming tussen de beheerders. Hierdoor blijft veel potentieel onbenut. Er zijn nochtans duidelijke kansen om

efficiënter samen te werken, waarbij zowel de natuurwaarden versterkt kunnen worden als de kwaliteit van de wandelpaden en het omliggende landschap verhoogd kan worden.

Eerdere en lopende projecten in het gebied

- Onderhoudsplannen voor de wandelpaden (enkel toegankelijk voor het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren – RLHV)
- Inzet van parkrangers en landschapsteams
- Onderhoudsplannen voor holle wegen in samenwerking met gemeenten zoals Sint-Truiden, Wellen, Gingelom en Tongeren
- GIS-kaarten met overzicht van het gebied “Hagendorser”
- GIS-kaarten met infrastructuur op de wandelroutes (banken, poorten, infoborden, plankenpaden, enz.)
- GIS-portaal voor Greenspotters, vrijwilligers die problemen op wandeltrajecten signaleren, inclusief een digitaal meldsysteem.

Kansen voor het gebied

- Het delen en toegankelijk maken van informatie voor alle betrokken stakeholders
- Het op elkaar afstemmen van het beheer tussen de verschillende actoren (bijvoorbeeld tussen het Agentschap voor Natuur en Bos en het wandelnetwerk)
- Het verhogen van de biodiversiteit via aangepast beheer, en dit afstemmen op inzichten van lokale terreinbeheerders, bestaande studies en rapporten
- Het verbeteren van de landschappelijke kwaliteit en het optimaliseren van de belevingswaarde voor wandelaars en bezoekers
- Het verhogen van de efficiëntie van de terreinploegen door betere coördinatie en samenwerking

Acties

Geplande acties

1. Digitaal delen van alle informatie en kaarten met de stakeholders. Dat zijn zowat alle actoren in het buitengebied op Vlaams, provinciaal en gemeentelijk niveau, evenals grondeigenaars en middenveldactoren (zie bijlage 1).
 - Prospectie naar bestaande en te ontwikkelen digitale toepassingen voor beheer- en onderhoudsplanningen.
 - Bundelen en digitaal ontsluiten van bestaande en toekomstige beheerplannen in een online portaal.
 - Actualiseren van bestaande onderhoudsplannen door terreininventarisaties
 - Toevoegen/koppelen van relevante studies en rapporten als onderlegger van deze kaarten (bijvoorbeeld natuurverbindingsskaarten, inventarisatie bijzondere bomen, soortenbeschermingsplannen...)
 - Een eenvoudige communicatietool opzetten zodat gebruikers van het portaal wijzigingen kunnen melden/ingeven. Zodat het een dynamisch en actueel portaal wordt.
 - Zoeken naar geautomatiseerde tools om informatiestroom van onderhoudsplannen vlot te laten doorstromen naar de stakeholders en ploegen op terrein via webapplicaties.

2. Contacteren van alle stakeholders voor evaluatie huidig beheer en onderlinge afstemming.
 - Afstemmen van de beheermaatregelen en planning met de betrokken stakeholders
 - Om efficiëntie te verhogen
 - Beheer op elkaar af te stemmen
 - Te zoeken naar ideale beheerfrequentie en inzet geschikte machines
 - Inventarisatie van bestaande studies en rapporten i.f.v. beheer.
 - Natuurverbindingskaarten
 - Soortenbescherming fauna en flora
 - Erfgoedwaardes
 - Exotenbestrijding
 - Bermbeheer
3. Evalueren en bijsturen huidig beheer.
 - Actualiseren van bestaande onderhoudsplannen door gerichte terreininventarisaties en op basis van bestaande rapporten.
 - Koppelen van minimale natuurdoelstellingen en/of kwaliteitsniveaus aan de elementen (bv verschrallen berm door maaien met afvoer. Of minstens 4x scheren van een haag i.f.v. toegankelijkheid)
 - Via webapplicaties vlot input verzamelen van de terreinbeheerders voor suggesties en aanpassingen van het beheer.
 - Zoeken naar meer efficiëntiewinst: gezamenlijke aanbestedingen, afstemming van de middelen van verschillende stakeholders, centraal databeheer)

Uitgevoerde acties

Na een grondige marktverkenning van bestaande softwareapplicaties en aanbieders van beheerssoftware, werd beslist om het reeds gekende ArcGIS Online-platform verder op maat te ontwikkelen. Dit platform bleek het meest geschikt om tegemoet te komen aan onze specifieke noden en wensen. In het kader hiervan werd een prijsvraag uitgeschreven voor technische ondersteuning. De opdracht werd uiteindelijk gegund aan een freelance GIS-consulent.

Een minderheid van de regionale landschappen werkt met de softwareapplicatie DIPLA, de meesten werken met ArcGIS of QGIS. Zowel ArcGIS, QGIS als DIPLA werken met gegeorefereerde data. Beide systemen zijn compatibel: ze hebben functies om data te importeren en exporteren naar bestandsformaten die onderling uitwisselbaar zijn. De data worden dan wel niet meer gesynchroniseerd met elkaar.

Een korte vergelijking: ArcGIS is een betalende applicatie met zeer uitgebreide functionaliteiten. Het biedt een breed gamma van kant-en-klare applicaties aan zoals desktopapplicaties, online applicaties en mobiele app's. Deze applicaties zijn met beperkte kennis te beheren en waar nodig sterk aanpasbaar.

DIPLA is eveneens betalend. Het is een applicatie die specifiek ontworpen werd voor Groenbeheer. Ten opzichte van ArcGIS is DIPLA eerder beperkt in toepassingen en mogelijkheden.

Dipla

- Specifiek gebouwd voor groen-en terreinbeheer
- Aanpasbaar op aanvraag
 - Beperkt in verspreiding
 - Beperkte online toepassingen
 - Moeilijk zelf aanpasbaar

ArcGIS

- Wereldwijd gebruikers (meest gebruikte GIS-toepassing)
- Oneindig veel toepassingen, mogelijkheden en uitbreidingen mogelijk. Inclusief professionele ondersteuning en helpdesk
- Gericht op online gebruik en applicaties (geen installaties nodig)
- Gebruiksvriendelijk
- Makkelijk aanpasbaar
 - Vergt enige kennis voor meer gevorderde handelingen

In september en oktober 2024 vonden twee opstartvergaderingen plaats met deze consultant. Tijdens deze bijeenkomsten lichtten we onze huidige werking toe en werd een eerste deelopdracht geformuleerd: het schrijven van code om automatisch unieke ID-nummers toe te wijzen aan elk landschapselement in de databank. Ook het algemene doel van het verder te ontwikkelen GIS-portaal en beheerplan werd besproken.

Parallel hiermee voerden we een uitgebreide inventarisatie uit van bestaande plannen en gegevens in de regio. Dit omvat zowel eigen data als beschikbare informatie uit studies en rapporten van externe partijen, met onder meer gegevens over houtkanten, holle wegen, bermplannen, bijzondere bomen, hakhoutstoven en het onderhoud van wandelpaden. Ook de betrokken gemeenten werden bevraagd en leverden informatie aan. Al deze gegevens zijn verzameld in één overkoepelend GIS-project, met als doel om te komen tot een digitaal overzicht van alle gekende beheerplannen voor houtige landschapselementen op landschapsschaal.

Naast de technische uitwerking vonden er ook informele overlegmomenten plaats met gemeenten en terreinbeheerders, gericht op een betere afstemming van het beheer op het terrein. Er is immers een groeiende vraag van voornamelijk gemeenten om het beheer van het buitengebied beter te coördineren en te centraliseren in één digitaal overzicht. Ze zoeken ondersteuning, niet alleen bij het actualiseren van beheerplannen, maar ook bij het aanbesteden en praktisch uitvoeren ervan. Regionale landschappen fungeren hier als een ‘Loket Onderhoud Buitengebied’ (cf. infra).

Daarnaast is er overleg met het parkbureau Hart van Haspengouw over de duurzame integratie van deze GIS-tools in hun toekomstige werking. Specifiek gaat het om aansluiting bij het puntenprogramma, met name actie 1: de studie naar een ecologische basisstructuur.

Vragen en knelpunten uit de praktijk

Tijdens de uitwerking van deze casus zijn ook enkele belangrijke vragen gerezen. Een eerste vraag betreft de toegankelijkheid van de gegevens: welke data kunnen publiek beschikbaar worden gesteld zonder dat er wachtwoorden of accounts nodig zijn? En

welke gegevens vallen onder de GDPR-wetgeving en moeten dus afgeschermd worden? Hier is een duidelijke afweging nodig tussen transparantie en gegevensbescherming.

Een tweede aandachtspunt is het actualiseren en beheren van de gegevens op lange termijn. Het digitaal beheer vraagt een continue inspanning, zowel voor het actualiseren van de data als voor het onderhouden van de applicaties. Er is nood aan een centrale beheerstructuur of verantwoordelijke die instaat voor het beheer, de kwaliteitscontrole en het genereren van rapporten op basis van de databank.

Ook de kostprijs en tijdsinvestering voor op maat gemaakte applicaties blijkt een uitdaging. Daarom verkiezen we om verder te werken met eigen kennis en bestaande webapplicaties, waarbij functionaliteit en gebruiksgemak optimaal gecombineerd worden.

Ondanks de uitdagingen zijn er ook duidelijke succesfactoren. Verschillende collega's en partners geven aan nood te hebben aan een praktische, digitale tool om beheer en beheerplanning te stroomlijnen, niet alleen binnen dit project, maar ook in andere gebiedsgerichte initiatieven. Bovendien blijkt dat heel wat partners – zoals de regionale landschappen – met gelijkaardige vragen en knelpunten worstelen. Er is reeds veel kennis verzameld, die eenvoudig onderling gedeeld kan worden. Zowel de opbouw van de tool (data), de gebruikte toepassingen (applicaties) en ook de communicatie ervan (opmaak portaal, delen met partners, opvolging van de werken en terugkoppeling) kunnen onderling worden. Waarbij goede praktijken en ervaringen gedeeld worden. Omwille van gegevensbescherming en flexibiliteit, is het wel aangewezen dat elk RL zijn eigen data beheerd via hun account(s).

De volgende stappen in het traject omvatten het toevoegen van bijkomende functionaliteiten aan de GIS-applicaties, en het ontsluiten ervan via gebruiksvriendelijke online portalen. Verder wordt gewerkt aan een systeem om rapporten te genereren, zowel digitaal als in de vorm van downloadbare documenten (zoals onderhoudsplannen per element of regio). Momenteel zijn er geen beheerkosten gekoppeld aan de tool, maar op termijn kan de toepassing op basis van type KLE en lengte ervan, beheerkosten gaan berekenen.

Tot slot is het de bedoeling om beheerplannen en specifieke landschapselementen – zoals hagen en holle wegen – te koppelen aan bestaande projecten, zodat beheer, monitoring en uitvoering beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

Concreet werden alle bestaande en gekende beheerplannen verzameld en in ArcGIS online geüpload.

Samen met de gemeenten en terreinbeheerders werden de beheermaatregelen verder verfijnd en onderling verdeeld (wie doet wat). Rekening houdende met praktische uitvoering (machinaal/manueel) en eventuele beleidsdoelen (natuurverbindingen, bermbesluit, beschermd erfgoed...).

Deze onderhoudsplannen werden vervolgens bezorgd aan de onderhoudsploegen (landschapsteams) en de terrein beherende partners.

Ook werd een publiek (beperkte info) portaal gemaakt waarin deze data gedeeld is:

Lagen

- 3 VERDELING ONDERHOUD
- CONTROLENUMMERS
- INFRASTRUCTUUR
- Wielafsluiters - overgroot
- LANDSCHAPSWANDELINGEN RLHV
- STREEK GR Haspengouw
- Gemeentegrenzen

Verklaring

- ANB - heag
- Hagendunier
- PAWT - schieren
- PAWT - maaien
- NP - maaien
- NP - schieren
- PROV - maaien
- PROV - plankenpad
- Andere
- Other

Of het beheerplan burchtsite Sint-Truiden hieronder:

Analyse rol Regionale Houtkantencoördinator in deze casus

De houtkantencoördinator moet in zijn/haar functie als coördinator niet zelf beheren, maar wel kunnen raadplegen. Hij/zij is best in staat om GIS te raadplegen: QGIS en arcGIS Online en applicaties zoals HUB, Field Maps en QuickCapture.

Er zijn veel data beschikbaar over de te beheren elementen zelf, maar ook over relevante factoren. Deze data zijn niet altijd makkelijk raadpleegbaar en zeker niet gebundeld of centraal beheerd. Deze tool kan alle informatie bundelen op één plaats. Alle informatie is raadpleegbaar én bewerkbaar zodat de data actueel blijven. Alle informatie is ook gemakkelijk online te delen met alle partners en actoren.

CASUS 3

Landschapsherstel en erosiebestrijding met houtkanten in Halle-Booienhoven (Zoutleeuw)

REGIONAAL LANDSCHAP ZUID-HAGELAND

Contactpersoon: Maarten.Vanderhallen@rlzh.be

Locatie

Halle-Booienhoven is een deelgemeente van Zoutleeuw, gelegen in Vlaams-Brabant, België. Het bestaat uit twee kernen: Halle in het zuiden en Booienhoven in het noorden. Halle-Booienhoven ligt langs de N3 en de vallei van de Dormaalbeek. Het dorp is ontstaan als een lintbebouwing langs deze beek en bestaat uit twee voormalige kernen: Halle en Booienhoven. Het gebied onderging in de 2de helft van de 20ste eeuw verschillende ruilverkavelingen, die serieuze ingrepen in het landschap betekenden.

Gebiedsanalyse

Het gebied, een 'uitgekleed' landbouwlandschap, heeft vaak te maken met erosie door zware regens, met modder- en wateroverlast als gevolg.

Burgemeester Boudewijn Herbots in de Dorpsstraat met achter hem de zandzakjes. © Bollen

Stad neemt maatregelen tegen erosie: “We moeten voorkomen dat Halle-Booienhoven nog zo onder de modder komt te liggen”

Het stadsbestuur gaat maatregelen nemen om erosie tegen te gaan in Halle-Booienhoven. Een maand geleden zorgde een stortbui voor heel

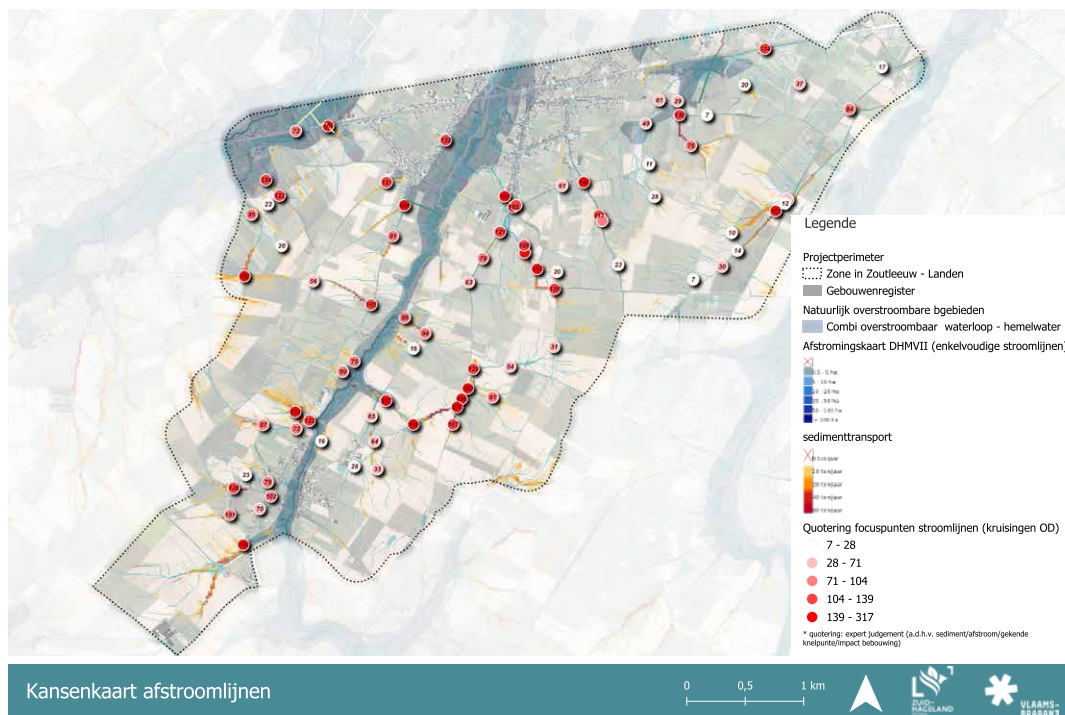

Stakeholderanalyse

	Geen belang bij het (niet-)slagen van het project	Wel belang bij het (niet-)slagen van het project
Sterk afhankelijk	VLM OE ANB	Burgers Fruittelers Landbouwers Erosiecoördinatie RLZH ANB VMM Waterlopen provincie VLM Gemeenten
Weinig afhankelijk		

Acties

- Kaartanalyse in GIS: houtige structuren in kaart brengen, landdegradatie tgv ruilverkaveling, sedimentstromen, openbaar domein, bermbeheerplan.
- Wateroverlast in kaart brengen.
- Onderstaande kaart: allemaal punten waar afstroomlijnen het openbaar domein kruisen

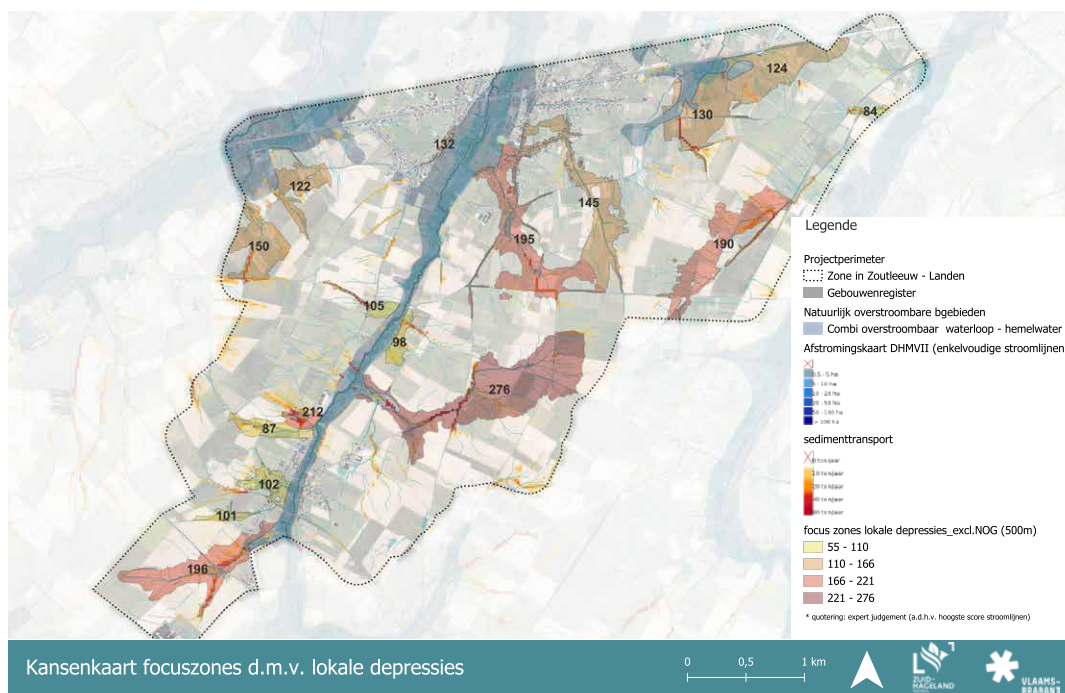

Bestaande situatie houtkantennetwerk:

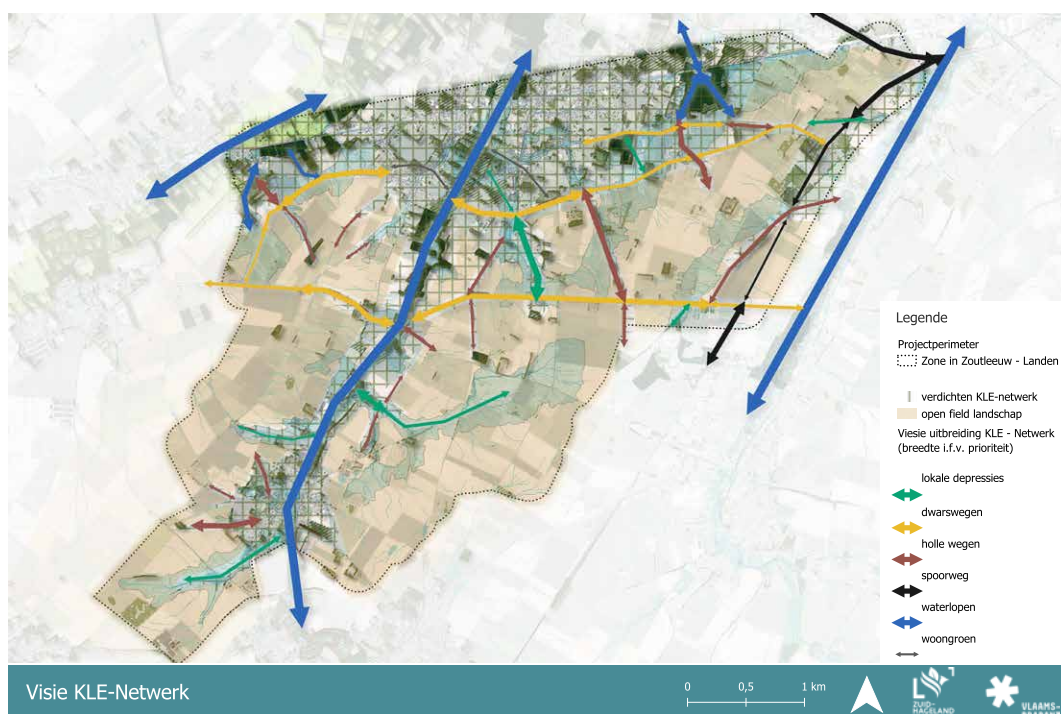

- Terreinbezoeken met bedrijfsplanners, stad en erosiecoördinator. Elke partner kon een rol spelen in dit project:
 - De bedrijfsplanner kon beheerovereenkomsten sluiten voor het beheer van KLE's. De projectperimeter ligt deels ook in akkervogelgebied.
 - Met de stad besprak de houtkantencoördinator het door het regionaal landschap nieuw opgesteld bermbeheerplan en de uitvoering ervan. Ook werd gekeken waar in het gebied nog openbaar domein ligt: dit geeft mogelijkheden voor houtkanten en erosiewerende maatregelen.

- Vanuit het erosiebesluit is de subsidiëring van heel wat maatregelen tegen erosie mogelijk. Met goedkeuring van de stad werkte de erosiecoördinator een aantal plannen uit.
- Opmaak visieplan Halle-Booienhoven, met als grote lijnen:
 - Visie KLE-netwerk
 - Inzetten op waterinfiltratie in 'depressie-zones' als mogelijke kans voor win-win erosiewerende werking en KLE-netwerk.

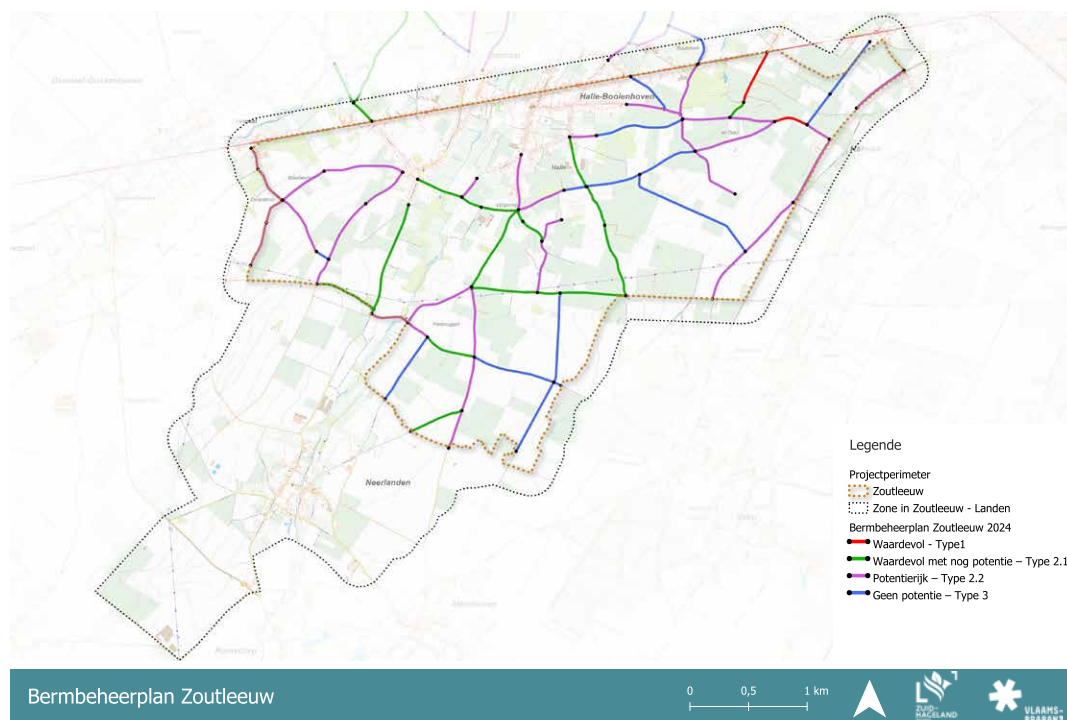
Voor de gesprekken met alle actoren werd onderstaande visiekaart van het gebied gebruikt.

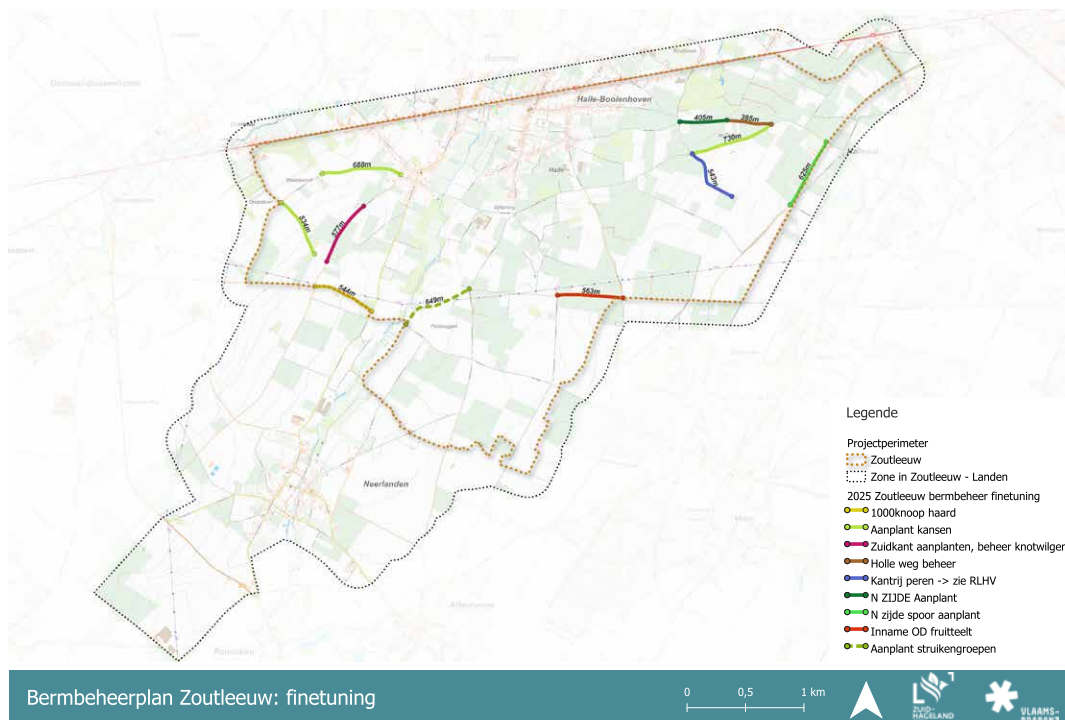

Participatiemoment op terrein met landbouwers, bedrijfsplanner, erosiecoördinator, stadsbestuur en ambtenaren, in regie van Regionaal Landschap Zuid-Hageland.

- Toelichting problematiek en visieplan op de landbouwraad van Zoutleeuw
- Terugkoppeling met stad Zoutleeuw – intekenen aantal aanplanten van houtkanten
- Terreinbezoek met landbouwers: aanplanten voorgesteld en afspraken voor andere maatregelen zoals wadi's: een aantal acties in de pijplijn voor de winter van 2025-2026!
- Finetuning bermbeheer: het bermbeheer werd met de bevoegde instanties van de stad doorgesproken. Er werden een aantal suggesties voor aanpassingen gedaan met het oog op het voorkomen van erosie en het herstellen van de bermen, die vervolgens ook doorgesproken werden met de landbouwers.

Alvast een voorbeeld van het aangepast bermbeheer is zichtbaar in de foto hieronder (links), waar aan de bovenkant van de berm een 'ruigtebeheer' gevoerd wordt:

Er werd overeengekomen met stad en landbouwers om grachten te herprofilen (eventueel met schotten voor infiltratie), de grond wordt gebruikt om erosiegeulen te dichten, die nadien beplant worden met struiken.

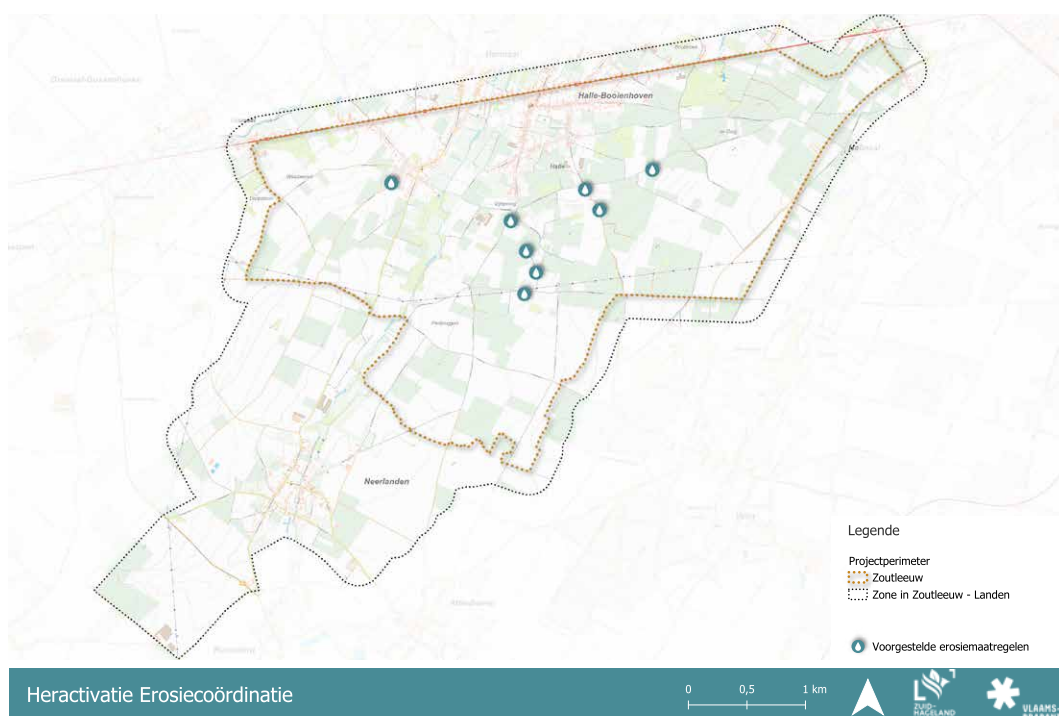
- Erosiecoördinator is aan de slag in het gebied, gefaciliteerd door het regionaal landschap, samen met het bestuur en verschillende landbouwers: hieruit zullen een aantal aanplanten voor het regionaal landschap komen.

Overleg met stad Zoutleeuw en de erosiecoördinator

- De eerste ruwe ramingen en subsidies van de uitgewerkte voorstellen werden besproken met de stad en de erosiecoördinator
- Verbeterpunten en bijkomende kansen voor aanplantingen werden besproken
- Koppelkansen met andere projecten: Blue dealproject 'Panbrugge' en provinciaal biodiversiteitsproject 'natuurrijke grachten'

- Prioritering van de maatregelen: er werd besloten dat de Vijfsprong prioritair ingericht moet worden.
- De erosiecoördinator zal de komende maanden enkele scenario's verder uitwerken. (RLZH bundelt alvast de ideeën als een eerste aanzet)
- We schakelen de bedrijfsplanner van VLM in om langs de Romeinse weg landbouwers te overtuigen van het nemen van een geschikte beheerovereenkomst. Indien gewenst sluit RLZH aan om aanplantmogelijkheden toe te lichten.

Voorgestelde maatregelen in de focuszones Vijfsprong – Meerscheweg – Walenweg

- In de winter van 2025-2026 worden erosiegreppels in 2 holle wegen over een afstand van 2 km gedempt, met grond uit de her te profileren greppels aldaar. Struikengordels zullen aangeplant worden.

Heropenen en inrichten van voormalige Holle weg te Neerlanden “toponiem” Boemkens

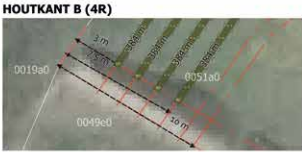
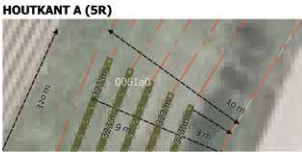
legende

	houtkant met boomvormers (voorgeschreven min om de 20m)	431lm 431 st
	heg zonder struikvormers	399lm 266 st
	te behouden zone bosje aansluitend 347M, 347S	70m (min 10m breedte)
	indicatie grenspalen (voorgeschreven uitvoering in beton)	+/- 35 st
	in te zaaien grazige bedding (weg min 4m incl)	3768m ²

Focus Wievelkovenweg

Bepplantingsplan (KLE) HOUTKANT <= 10m _ Boven de Broecken, Neerlanden

- Plantvoorschriften:
- Afstand tot perceelsgrens = 3m
(+/- 2m afstand van bestaande aanplant/heg)
 - Plantverband 1,5m x 1,5m
 - Afstand tussen de rijen = 1,5m
 - Afstand in de rij = 1,5m
 - De aanplant wordt geschrant (driehoeksverband)

Houtkant A_323m = 1.077 stuks klein plantgoed
Houtkant B_384m = 1.024 stuks klein plantgoed

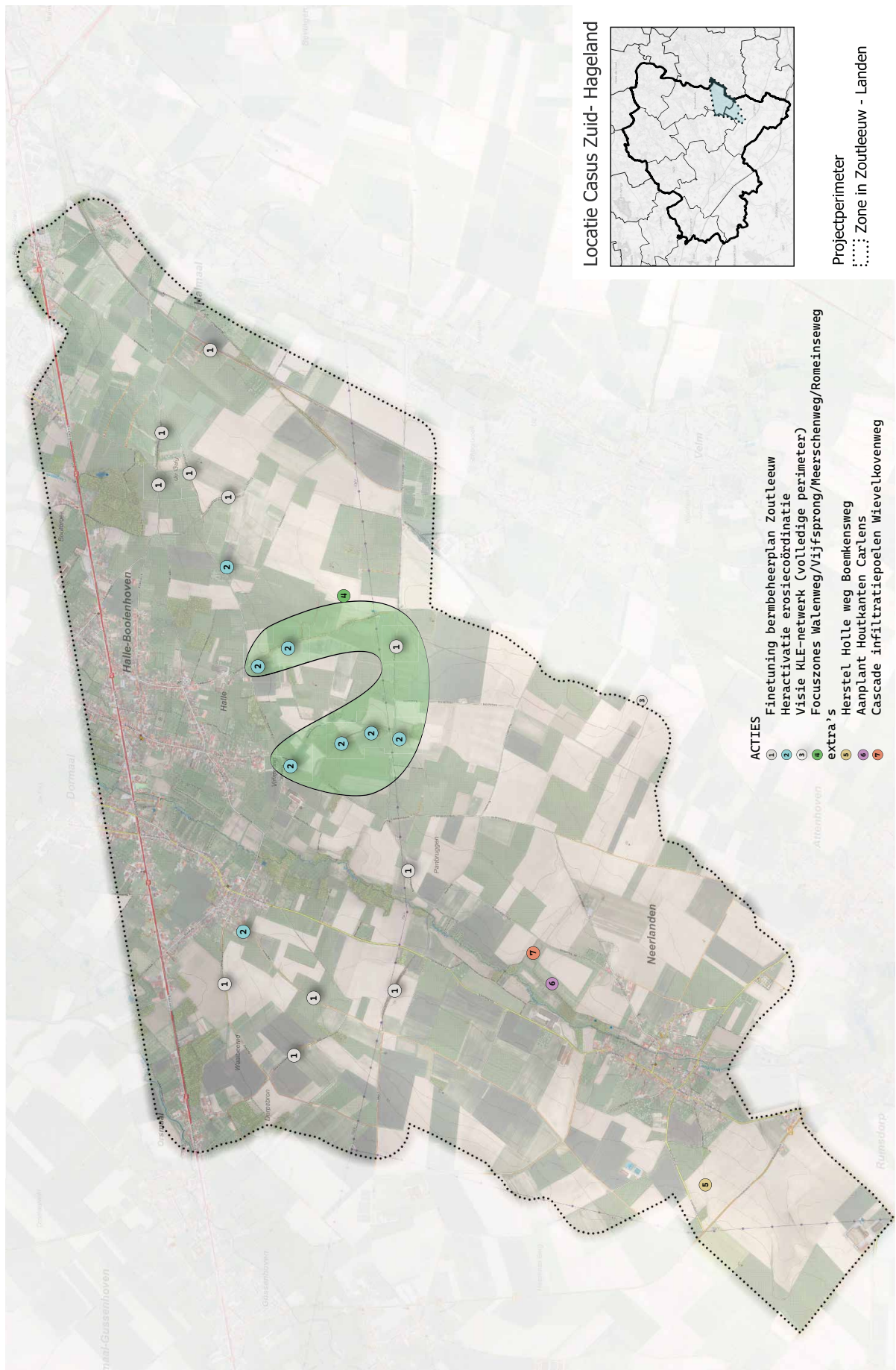

HHHB/2024-2025/L6
Plantseizoen 2024-2025

Contactpersonen RLZH:
Leendert Quintens / 0475 66 49 93

Opgemaakt door: Regionaal Landschap Zuid-Hageland vzw
Plantgoed van Op De Beek & De Bruyn
Aanplant door: De Winning
Autochtoon plantgoed (voor zover beschikbaar)

Aanplant van houtkanten bij landbouwer (uitvoering winter 2025-2026)

Samenvattend overzicht van de projectacties

Analyse van de rol van de regionale houtkantencoördinator in deze casus

Er is een duidelijke nood om de voordelen van houtkanten nog beter over te brengen aan landbouwers: hierin kan de HKC een spilfiguur zijn.

Voor landbouwers blijft het permanent karakter van houtkanten een knelpunt. Is het mogelijk dat een haag/heg in de bedrijfsvoering van de landbouwer ingepast kan worden? We verwijzen hiervoor naar **bijlage 2** over het concept ‘**teelthagen**’ (nota opgesteld door Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren), waarmee de HKC ook aan de slag zou kunnen gaan.

Voorts merken we op dat de HKC, afhankelijk van de doelgroep waarmee hij/zij werkt, een goede **invalshoek** moet zoeken om draagvlak te zoeken. In deze casus bleek ‘erosie’ de juiste invalshoek om met alle partners te praten. Het zoeken van een invalshoek gebeurt uiteraard op maat van de streek.

De houtkantencoördinator nam in deze casus vaak de rol van **bemiddelaar** op zich, van tussenpersoon of ‘matchmaker’ tussen alle partijen. Evengoed was de houtkantencoördinator hier ook initiatiefnemer en trekker: bij de landbouwers was er aanvankelijk zeer weinig motivatie om mee te denken over een houtkantenplan voor hun gebied. Doorheen de looptijd van het project is dit wel wat veranderd, maar omwille van het permanente karakter en de plaats die ze innemen, blijft de aanplant van houtkanten in landbouwgebied of door een landbouwer, een complexe zaak.

CASUS 4

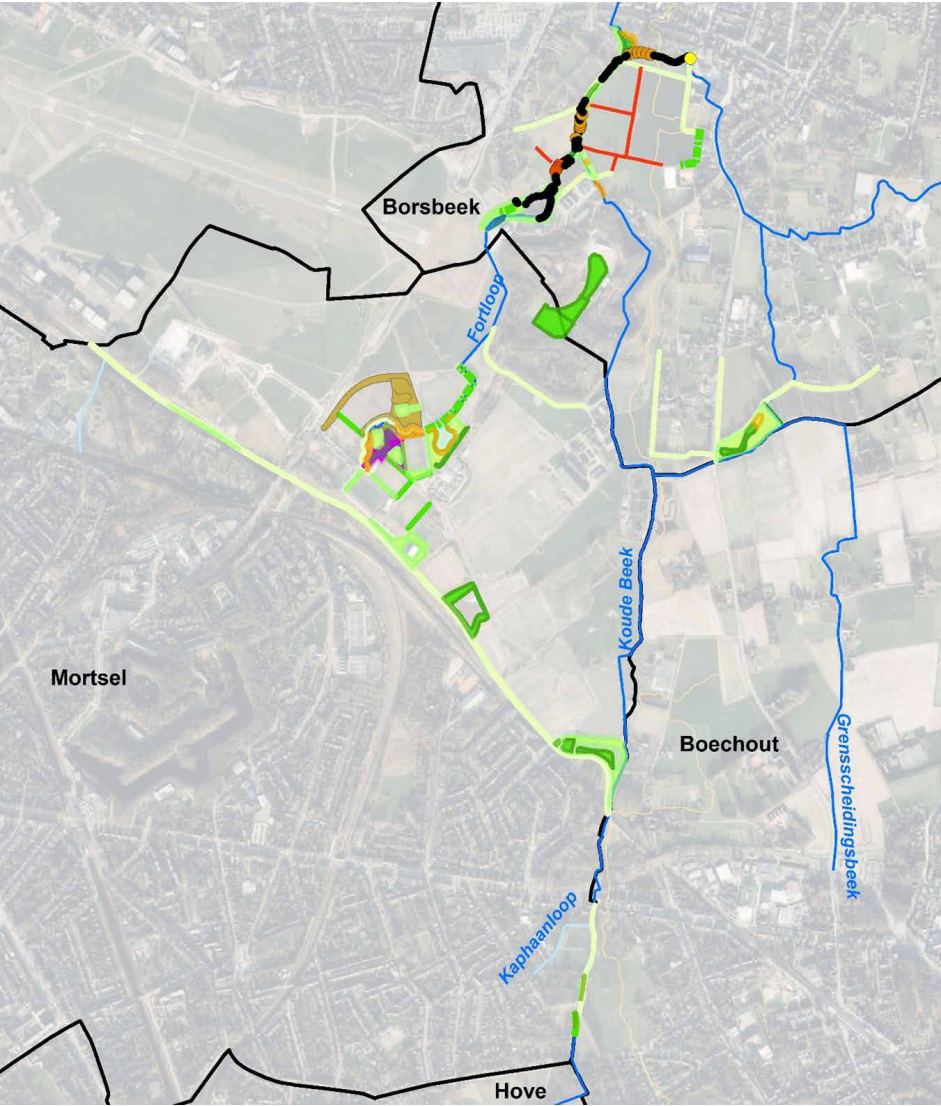
Gebiedsvisie beheer KLE in de vallei van de Koude Beek

REGIONAAL LANDSCHAP RIVIERENLAND

Contactpersoon: Lucas.Vanermen@rlrl.be

Locatie

Stakeholderanalyse

	Geen belang bij het (niet-)slagen van het project	Wel belang bij het (niet-)slagen van het project	
Sterk afhankelijk		ANB	dienst Milieu&Natuur (DMN) dienst integraal waterbeleid
		RLRL Kempens Landschap Natuurpunt	Mortsel Borsbeek Hove
Weinig afhankelijk			

Gebiedsanalyse

Omschrijving gebied

De Koude Beek ontspringt in Hove en stroomt door Boechout, Mortsel, Borsbeek en Wommelgem om tenslotte in Deurne uit te monden in het Groot Schijn. In het verleden zorgde de Koude Beek meermaals voor wateroverlast na hevige regenval. In 1998 zorgde dit ook voor overstromingen in Borsbeek, wat de directe aanleiding vormde voor verscheidene ingrepen op de Koude Beek en zijn zijlopen.

Omdat het centrum van Borsbeek de verhoogde toevloed van water niet aan kon, zocht de provincie Antwerpen ruimte om dit water op te vangen voor het de dorpskern bereikt. In samenwerking met de gemeenten werd eerst werk gemaakt van de herwaardering van de Koude Beek zelf. Zo werd in de omgeving van het Fort van Borsbeek in totaal 450 meter ingebuisde waterloop weer opgelegd, met zacht hellende oevers en meanders. Ook werden her en der retentiezones aangelegd, die ook een ecologische inkleding kregen.

Om de gerealiseerde ecologische inrichting optimaal in stand te houden, is een gecoördineerd beheer onontbeerlijk. Aangezien een klassieke aanpak met zwaar materiaal uit den boze is, maakten de gemeente Borsbeek, de stad Mortsel, vzw Kempens Landschap en de provincie werk van een beheerplan voor de Koude Beek en sloten een overeenkomst voor onderhoud op maat af. Het overkoepelend coördineren van al het beheer in de Koude Beekvallei in Mortsel en Borsbeek, op de eigendommen van Mortsel, Borsbeek, Kempens Landschap en provincie Antwerpen gebeurt sinds 2022 via de LOB-medewerker van het RLRL.

In het beheerplan zitten heel uiteenlopende werken, zoals:

- Maaien van graslanden, bermen, grachten en oevers
- Beheer van rietzomen
- Houtkantenbeheer en beheer van hakhoutbosjes
- Knotboombeheer
- Beheer van bufferbekkens en retentiezones
- Snoeien en scheren van hagen en heggen
- Exotenbeheer

Knelpunten gebied

- Veel druk van recreatie, doordat dit één van de weinige openruimtegebieden is in de sterk verstedelijkte Antwerpse zuidrand
- Nog steeds toenemende verstedelijking in Antwerpse zuidrand
- Waterveiligheid belangrijk aspect
- Exotendruk (Japanse duizendknoop en watercrassula)

Eerdere/lopende projecten in gebied

- Veel herinrichtingen (hermeanderingen, aanleg bufferbekkens, aanleg KLE's,...). Coördinatie beheer gebeurde vroeger door provincie Antwerpen.
- Aanleg vleermuisverbindingen via houtkantenplan VLM

Kansen voor het gebied (nog verder uit te werken in plan van aanpak)

- Uitbreiding beheerplan en coördinatie naar andere delen van Koude Beekvallei (o.a. gesprekken lopende met lokaal bestuur Hove om landschapspark Frijthout mee op te nemen binnen LOB-coördinatie).
- Verdere hermeanderingsprojecten van momenteel nog ingebuisde waterlopen in het gebied, met bijhorende ecologische inrichting van open te leggen zones.
- Herstel verbindingen voor vleermuizen. Het fort van Borsbeek, dat naast de Koude Beek ligt, is habitatrichtlijngebied voor vleermuizen. Om het fort van Borsbeek beter te verbinden met de andere forten in de Antwerpse zuidrand, zijn er zeker nog heel wat potenties voor uitbreiding en beheer van landschapselementen in het gebied.

Acties

Het beheerplan werd uitgebreid naar het landschapspark Frijthout in Hove. Deze uitbreiding van de LOB-werking naar het gebied van Frijthout werd inmiddels afgerond.

Er werd verder ingezet op de coördinatie, opvolging en bijsturing van het lopende beheer in het gebied.

Daarnaast werd draagvlak gezocht voor bijkomende aanplantingen van houtkanten, die mogelijk op grondgebied van Mortsel komen.

Er werd geïnvesteerd met middelen uit het Functioneel Ecologisch Netwerk (FEN) in het beheer van vleermuisverbindingen. Deze realisaties werden uitgevoerd in het najaar van 2024 en zijn inmiddels afgerond.

De Diepenbeek werd opengelegd op het punt waar deze uitmondt in de Koude Beek.

Al gedurende drie jaar wordt het beheer uitgevoerd via de LOB-werking van Regionaal Landschap Rivierenland. Dit beheer gebeurt grensoverschrijdend, zowel op terreinen van drie lokale besturen als op eigendommen van de provincie Antwerpen en van vzw Kempens Landschap.

Beheer in 2022:

- Verschralingsbeheer met 2 maaibeurten en behoud faunastroken op 5,5184 ha berm en grasland
- Instandhoudingsbeheer met 1 maaibeurt en behoud faunastroken op 2,2340 ha berm en grasland
- Maaibeheer op 1010 m2 talud langs beken in het najaar
- Gefaseerd maaibeheer op 489,44 m2 riet tijdens wintermaanden i.f.v. behoud dense/volle rietkragen

Beheer in 2023:

- 537m haag/struiken langs trage wegen gesnoeid
- 548m2 hakhoutbosjes onderhouden
- 73 knotbomen geknot
- 10,6617 ha graslanden, bermen, oevers, taluds, ruigtes en rietvegetaties ecologisch beheerd door 1 of 2 keer te maaien

Beheer in 2024:

- 537m haag/struiken langs trage wegen gesnoeid
- 3741m² hakhoutbosjes onderhouden
- 4 knotbomen geknot
- 11,1553 ha graslanden, bermen, oevers, taluds, ruigtes en rietvegetaties ecologisch beheerd door 1 of 2 keer te maaien

Rol van de regionale houtkantencoördinator in deze casus

De houtkantencoördinator speelde een centrale en overkoepelende rol in het beheer van de Koude Beekvallei. Deze coördinatie gebeurde zoals reeds gezegd op terreinen van meerdere eigenaars: de gemeenten Borsbeek en Mortsel, de provincie Antwerpen en vzw Kempens Landschap.

1. Strategische en operationele coördinatie van het landschapsbeheer

De houtkantencoördinator stond in voor de voorbereiding, opvolging en bijsturing van het beheerplan voor de Koude Beekvallei. Dit plan omvatte een brede waaier aan ecologisch afgestemde maatregelen zoals het maaien van graslanden en oevers, het beheren van rietzomen en hakhoutbosjes, knotboombeheer, exotenbestrijding en het onderhoud van retentiezones.

De coördinator stemde deze taken af over gemeentegrenzen heen en bewaakte de consistentie in aanpak tussen verschillende eigenaars en betrokken partners.

2. Uitbreiding van beheer naar nieuwe gebieden

De coördinator speelde een trekkersrol in de uitbreiding van het beheerplan naar het landschapspark Frijthout in Hove. Deze uitbreiding werd succesvol afgerond en integreerde het nieuwe gebied binnen de bestaande LOB-werking. Ook werden gesprekken opgestart met andere besturen voor verdere gebiedsuitbreiding.

3. Initiëren en begeleiden van landschappelijke ingrepen

In overleg met de betrokken besturen en partners werkte de houtkantencoördinator aan bijkomende aanplantingen van houtkanten, onder meer op het grondgebied van Mortsel. Ook begeleidde hij investeringen met FEN-middelen in het beheer van vleermuisverbindingen, zoals de aanleg en het onderhoud van houtkanten die het Fort van Borsbeek verbinden met andere forten in de Antwerpse zuidrand.

4. Technische opvolging van uitvoeringswerken

De coördinator stond in voor de technische opvolging van jaarlijkse beheermaatregelen, zoals het maaibeheer, het onderhoud van hakhoutbosjes en hagen, het beheer van knotbomen en het rietbeheer en maaien van oevers en taluds.

Deze opvolging was cruciaal om de ecologische inrichting van het gebied in stand te houden en af te stemmen op de aanwezige natuurwaarden (bv. vleermuizen, watervogels).

5. Verbinden van ecologie, hydrologie en recreatie

De houtkantencoördinator moest binnen een sterk verstedelijkte context rekening houden met diverse belangen. Enerzijds was er de nood aan

waterveiligheid (opvang van regenwater via bufferbekkens en opengelegde waterlopen), anderzijds was er de druk van recreatie en verdere verstedelijking. De coördinator zorgde ervoor dat natuurbeheer geïntegreerd werd met water- en recreatiefuncties, zonder dat ecologische kwaliteit verloren ging.

6. Adviseren en sensibiliseren

Tot slot had de coördinator ook een adviserende rol. Hij stimuleerde ecologisch waardevolle keuzes, zoals het gebruik van streekeigen plantmateriaal of het herstellen van bestaande vegetaties in plaats van telkens opnieuw in te zaaien. Hij bouwde actief aan draagvlak voor deze keuzes bij lokale besturen, terreinbeheerders en bewoners.

CASUS 5

Houtkantenbeheer en -valorisatie in Bocholt en buurgemeenten. Van visie tot uitvoering.

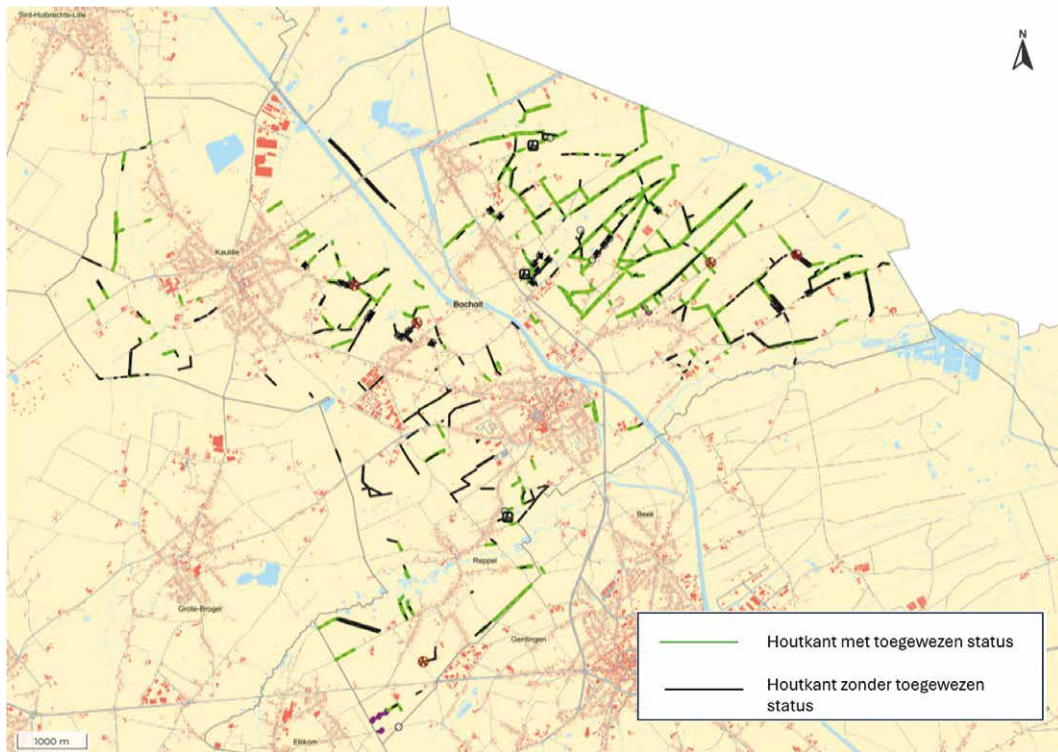
REGIONAAL LANDSCHAP LAGE KEMPEN

Contactpersoon: Karel.Hermys@rllk.be

Locatie

Geïntervieweerde houtkanten rond Bocholt en haar deelgemeenten Reppel en Kaulille. Het zwaartepunt ligt ten noordoosten van de Zuid-Willemsvaart, in de gehuchten Lozen, Veldhoven, Lechten en Kreiel.

Stakeholderanalyse

	Geen belang bij het (niet-)slagen van het project	Wel belang bij het (niet-)slagen van het project
Sterk afhankelijk		RLLK Landbouw Biotechnicum Gemeente Bocholt cvba Landschapsenergie
Weinig afhankelijk		BNVL PVL Natuurpunt BB bedrijfsgilden

groene tekst: vervangbaar | witte tekst: niet vervangbaar

Gebiedsanalyse

Omschrijving gebied

De gemeente Bocholt heeft ongeveer 150km te beheren houtkanten. Voor 75km daarvan is de eigendomssituatie duidelijk en is er draagvlak om deze houtkanten te beheren.

Deze houtkanten werden in het verleden door de gemeentelijke diensten minimaal beheerd. Enkel ad-hocwerken werden uitgevoerd; dit beperkte zich meestal tot het opsnoeien van de gabarit en verzagen van omgevallen bomen. Echter, de lengte- en diktegroei van de bomen in houtkanten blijven toenemen. De overlast naar de weggebruikers of de aangrenzende percelen neemt ieder jaar sluipend toe. Beheer dringt zich dan op. Bij nulbeheer zal de inzet van eigen personeel blijven stijgen. Traditioneel werden houtkanten door cyclisch beheer drastisch gesnoeid via hakhoutbeheer, waardoor ze een meer struikachtig karakter kregen en eerder laag bleven. Vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw verloren houtkanten hun praktisch nut voor de mens en bleven ze onbeheerd achter.

Door ze opnieuw periodiek in beheer te nemen, zullen de houtkanten beheersbaarder worden en tegelijk blijft de natuurverbindende rol behouden.

Al ruim 10 jaar coördineert het RLLK het beheer van de gemeentelijke houtkanten. RLLK startte met de opmaak van visieplannen via een participatief proces met alle betrokken actoren (ANB, landbouw, jacht, natuur, erfgoed, gemeente). Een gedragen integraal streefbeeld voor de toekomst van de houtkanten moet immers de richting geven aan het jaarlijks beheer.

RLLK coördineert via een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente de jaarlijkse beheerplannen voor het hakhoutbeheer, de aanplant en het aangepast maaibeheer dat spontane ontwikkeling van jonge bomen stimuleert en de bestrijding van invasieve soorten. Verder zorgt RLLK voor aanbestedingen en opvolging van de werken. De werken worden (via marktbevraging) uitgevoerd door De Werkers met aangepaste, zeer efficiënte, machines. De gemeente Bocholt volgt alles nauw op en adviseert het verloop. Boeren natuur Vlaanderen zorgt voor communicatie naar de landbouwers die betrokken zijn als aangelanden. RLLK zorgt voor brede communicatie via werfborden op terrein, artikels in het Bocholts infoblad, socials, gegidste wandelingen etc.

Zowel RLLK, de gemeente, als De Werkers zijn samen met de scholen coöperant in de CVBA Landschapsenergie die het warmtenet en de de houtsnippersketels uitbaten voor de lokale scholencampus.

Enkele aandachtspunten:

1. Houtkanten waar nodig versterken door bij te planten om de ecologische en landschappelijke waarde te behouden.
2. Actoren mee aan boord krijgen bij het beheer. Dit kan door hen in te zetten bij planten, bevoeien, bijsnoeien, opsnoeien en beheren van de houtkanten. Zo zullen zij houtkanten als een positief element zien.

3. Draagvlak zoeken bij inwoners en belangenhebbenden.
4. Lokale snippers lokaal als brandstof inzetten maakt het beheer van houtkanten goedkoper.
5. Communicatie op en langs het terrein is van cruciaal belang. Op die manier zorgen artikels in de gemeentelijke infobladen, posts op sociale media, infoborden en participatiemomenten dat houtkanten iets tastbaar wordt en wordt de waarde ervan in het landschap sneller begrepen.
6. Inzetten op exotenbeheer is een must geworden. De snelgroeiende Amerikaanse vogelkers kan houtkanten volledig domineren en stronken compleet in de schaduw zetten. Strategisch en doordacht beheer kan hier een antwoord op zijn.

Knelpunten gebied

Het effectieve beheer van de houtkanten in Bocholt is slechts een onderdeel van een groter geheel. De snippers die vrijkomen uit het beheer van de houtkanten, worden naar een opslagplaats gebracht. Daar worden ze gezeefd op de juiste grootte en ontdaan van eventuele ijzerelementen. Vervolgens worden ze op hopen gelegd zodat het droogproces kan beginnen.

Door de schommelingen in het klimaat, is het geen garantie meer dat de snippers die 's winters vrijgekomen zijn, in de zomer droog zullen zijn. In Bocholt wordt er passief gedroogd: door de snippers op hopen te leggen en te bedekken met een speciaal zeil dat verdamping toelaat maar waterafstotend is, doen we voor het drogen beroep op het broeiproces. Het nadeel hiervan is dat in geval van een zomer met een hoge luchtvochtigheid, de snippers minder goed zullen drogen. Dit kan deels voorkomen worden door de snippers onder een afdak te leggen waar de wind er nog steeds aan kan. Geforceerd drogen is ook een mogelijkheid maar dit vraagt een input van externe energie en dat is een extra kost.

Het streefvochtpercentage in de snippers is om en bij 30%. Hoe droger ze zijn, hoe zuiverder ze branden en hoe minder problemen de installatie heeft met ze verwerking ervan.

Het is niet moeilijk om een aannemer te vinden die houtkanten op landschapsschaal kan beheren maar de uitdaging is om mensen te vinden die de snippers kunnen transporteren en vervolgens kunnen zeven en te drogen leggen. Dit traject moet dan ook gemonitord worden en is onderhevig aan continue bijsturing en verbetering. Dit proces vereist specifieke machines en er komen vaardigheden aan te pas die bij aannemers dun gezaaid zijn.

Dit zijn enkele knelpunten waarover twee- tot driejaarlijks wordt overlegd, op zoek naar efficiëntere manieren om het houtkantenbeheer te blijven verbeteren.

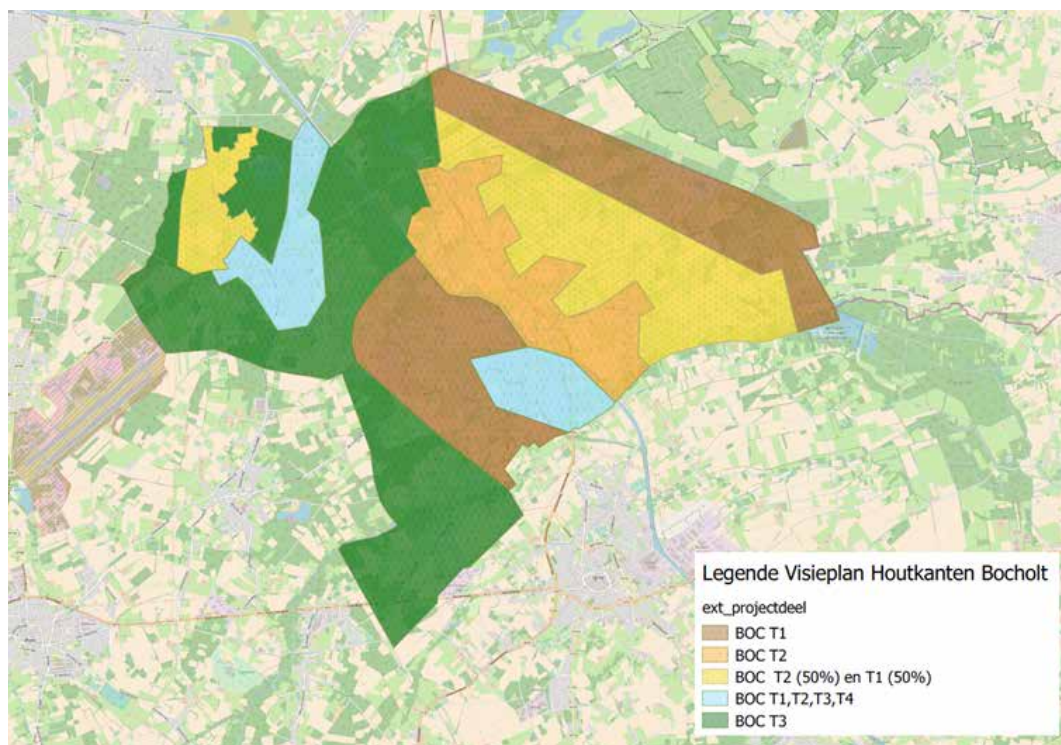
Acties

Draagvlak werking met actorengroep:

- Organiseren van de actorenoverleg momenten
- Voorbereiden van de vergaderingen, communicatie en voorbereiding met de gemeentes, verslaggeving. Beantwoorden van bijkomende vragen en verwerkingen van de opmerkingen op het verslag.
- Analyseren en detecteren van spanningen en miscommunicaties en hierin een bemiddelende rol in nemen.
- Analyse van het draagvlak en concretiseren in het beheerplan.
- Stimuleren van de actoren in samenwerking en het aanbrengen van voorstellen.

Geografische opvolging van het meerjarenplan houtkantenbeheer:

- Geografisch visieplan opvolgen (T1, T2, T3 en T4 (zie kaart)) en aanpassen waar nodig + toepassen op reëel beheer
- Knelpuntzones en zones met draagvlak herkennen
- Eigendomssituatie van de verschillende houtkanten in kaart brengen
- Unieke nummering van de houtkanten met beheerhistoriek actualiseren.
- Beheer foto's en Quick-scans.
- Beheerplanning, chronologie van het beheer en de analyse van het uitgevoerde beheer.
- Aanvragen van de vergunningen, en opvolging van de vergunningsvoorwaarden.
- Geografische analyse van de beheernoden in de tijd.

Uitvoeringsplan:

- Interpretatie van de Quick scans en de link met de inschattingen op terrein.
- Terreinsituatie doorgronden en herkennen.
- Interpretatie van het beheer van de aangrenzende percelen en andere openbare diensten.
- Beheernoden interpreteren en vertalen naar werkelijk beheer.
- Contact leggen en afpreken met andere beheerders (technische diensten, watering,...)
- Analyse meerjarenbeheer en knelpunten

Analyse rol regionale houtkantencoördinator (HKC)

- De HKC volgt het **beleid** rond natuur- en landschapsbeheer mee op, specifiek m.b.t. houtkanten.
- De HKC bouwt de houtkantenwerking mee uit. Hij/zij maakt (dwars) verbindingen met andere projecten.
- De HKC doet dit in **overleg** met alle betrokkenen en rekening houdend met de wetgeving en eventueel nodige vergunningen. Hij/zij overlegt, vergadert en koppelt terug met betrokkenen.
- De HKC zorgt op lokaal vlak voor **draagvlak** voor het houtkantbeheer, dit wil zeggen dat hij/zij participatie organiseert en rekening kan houden met diverse standpunten.
- De HKC **inventariseert** de te beheren kleine landschapselementen met behulp van een digitale tool en maakt een beheerplan op dat rekening houdt met de ruimere omgeving en waarbij duurzaam beheer, biodiversiteit, erfgoed, (Europees) beschermde natuur en beheersing invasieve exoten centraal staan.
- De HKC geeft advies aan eigenaars over aanplant en beheer van houtkanten. Hij/zij maakt de planning op voor de **praktische uitvoering** van de beheerwerken, schat de kostprijs en de duurtijd in. Hij/zij organiseert een marktbevraging en stuurt de aannemer aan.
- Voor het nieuwe project bereidt de houtkantencoördinator een communicatiecampagne voor, organiseert hij/zij een samenaankoop rond aanplant en beheer van houtkanten en zet hij/zij een vormingstraject op voor particuliere eigenaars.
- De houtkantencoördinator volgt zorgvuldig alle stappen financieel en administratief op.

3. Het belang van een regionale houtkanten-coördinator voor de landbouw en het landschap van de toekomst

Naast de gekende functies van houtkanten voor erfgoedbehoud, landschapsbeleving en biodiversiteit zijn houtkanten een cruciaal onderdeel in de landbouw en het landschap van de toekomst. Ze slaan directe koolstof op in biomassa en bodem en versterken onze ecosystemen, bufferen extremen in natuur en neerslag. Op deze manier versterken ze de landbouw ecologisch, economisch én maatschappelijk. De houtkantencoördinator wil de landbouw, gemeentebesturen, particulieren en andere sectoren bijstaan in de aanleg en het beheer van houtkanten en ontzorgen. Zo investeert Vlaanderen in klimaatrobuuste landbouw, biodiversiteit én een aantrekkelijk landschap. De toenemende uitdagingen rond deze thema's en het verdwijnen van kleine landschapselementen, waaronder houtkanten, creëren een grote noodzaak om acties rond houtkanten versneld en versterkt uit te voeren in Vlaanderen.

Het proces om te komen tot een houtkantenvisie en –uitvoering, zeker op gronden van ‘derden’, vraagt een langdurige en consistente inspanning. Om deze trajecten efficiënt te begeleiden en te ondersteunen, is de aanstelling van een regionale houtkantencoördinator essentieel. Het belang van de houtkantencoördinator werd ook in de casussen onderstreept: geen van de acties zouden gerealiseerd geweest zijn, zonder de regionale houtkantencoördinator.

Een regionale houtkantencoördinator maakt het mogelijk om:

- Af te stappen van een ad-hoc aanpak en over te gaan naar een gebiedsgerichte en planmatige werking.
- Structurele versnelling en vermenigvuldiging van acties mogelijk te maken, gezien het tijdsintensieve karakter van uitvoering op private gronden.
- De inherente complexiteit van houtkantenbeheer aan te pakken, waarbij nazorg en langdurig beheer van meet af aan geïntegreerd worden. Deze aspecten vormen immers vaak struikelblokken die realisaties op het terrein bemoeilijken.

De houtkantenwerking dient ingebed te zijn in een bredere visie op landschapsbeheer, waarbij ook andere functies en doelstellingen worden meegenomen, zoals bijvoorbeeld bermbeheer, grachtenbeheer, erosiebestrijding, biodiversiteit en bestuiving. Vanuit deze geïntegreerde benadering kan de specifieke focus op houtkanten optimaal tot zijn recht komen.

De coördinator speelt een centrale rol in het samenbrengen van alle betrokken actoren op het terrein. Deze overlegmomenten vragen tijd en zorgvuldige procesbegeleiding. De coördinator is hierbij verantwoordelijk voor het verdelen van rollen en verantwoordelijkheden, waarbij elke partner wordt gestimuleerd om zijn engagement op te nemen.

Daarnaast brengt de houtkantencoördinator nieuwe energie en impact in het proces, met als doel draagvlak te creëren en mensen te overtuigen van het belang van duurzame houtkanten. Door zijn brede expertise fungeert de coördinator ook als antwoord op het vaak beperkte aanbod aan kennis en capaciteit bij lokale partners.

Voor gemeenten is het vaak niet haalbaar om deze taken zelfstandig op te nemen. Visie, een plan van aanpak, expertise en tijd ontbreken hun. Bovendien zijn de betrokken actoren vaak ook burgers of kiezers, wat een behoedzame en participatieve aanpak vereist. De houtkantencoördinator faciliteert dit traject op een zachte, bemiddelende manier, met steeds een gedragen compromis als streefdoel.

Hoewel valorisatie van de beheerresten nooit het hoofddoel is, kan het – bijvoorbeeld door het gebruik van beheerresten als brandstof, als rechtstreekse bodemverbeteraar of als materiaal voor compostering – wel een doorslaggevende factor zijn om partners te overtuigen. Dit laatste kent een positieve trend in het landbouwgebruik. De coördinator zoekt steeds naar geschikte insteken die lokaal draagvlak genereren, zoals erosiebestrijding of biodiversiteitswinst.

Tot slot is het cruciaal dat deze coördinator lokaal verankerd is, een neutraal standpunt inneemt en met een grondige kennis van de streek en de betrokken actoren. De functie vereist het vermogen om bestaande initiatieven te bundelen, netwerken te versterken en te werken op interbestuurlijk, intersectoraal en integraal niveau – een aanpak waarin de regionale landschappen reeds jaren ervaring hebben en opereren als een spilfiguur in het landschap.

4. De regionale houtkantencoördinator: spilfiguur in een dynamisch landschap (profiel)

De regionale houtkantencoördinator (HKC) is een veelzijdige en verbindende kracht in het landschap. Hij of zij vervult tegelijk de rol van **initiator, regisseur en relatiebeheerder**. Deze brede rol vraagt om een **proactieve aanpak**, waarbij niet gewacht wordt tot vragen opduiken, maar actief kansen worden gesignaleerd en opgevolgd.

De HKC werkt vanuit een duidelijke **visie op het landschap**, en bouwt stap voor stap aan **draagvlak** op alle niveaus. Dat gebeurt via overleg met beleidsmakers, samenwerking met terreinbeheerders en partners, en heldere communicatie met de omgeving.

De coördinator stimuleert concrete acties zoals **aanplant van houtkanten**, maar zorgt er ook voor dat er voldoende aandacht is voor **nazorg en duurzame inbedding** in het beheer. Hij/zij koppelt de aanplant van een houtkant onlosmakelijk met een haalbaar beheer- of nazorgplan. De houtkantencoördinator zorgt ook voor het beheer van bestaande, oudere houtkanten. Deze dreigen immers bij gebrek aan beheer stilletjes te verdwijnen. Daarnaast worden exoten gemonitord en planmatig bestreden. Een enquête bij gemeenten, landbouwers en particulieren toonde aan dat er nog veel nood is aan kennis en opleiding rond landschapsbeheer.

Bij de uitvoering van het houtkantenbeleid kan elke houtkantencoördinator terugvallen op een operationeel team in de organisatie waarin hij/zij is ingebed. Dit team zorgt voor inventarisatie, adviesverlening, planning, uitvoering, communicatie en educatie. De ondersteuning en de ontzorging die de houtkantencoördinator en het operationele team bieden, zorgen voor grotere actiebereidheid bij lokale actoren.

Daarnaast zoekt en faciliteert de houtkantencoördinator ook nieuwe samenwerkingsverbanden tussen privé-eigenaars, organisaties en overheden. Op gebiedsniveau kijkt de houtkantencoördinator hoe de coördinatie van het beheer de -vaak versnipperde- eigendomssituaties kan overstijgen en zo duurzaam en zo efficiënt mogelijk kan uitgevoerd worden.

Kortom: de regionale houtkantencoördinator is geen klassieke uitvoerder, maar een strategische speler die **inhoud, proces en mensen** samenbrengt om houtkanten een sterke plaats te geven in het landschap van vandaag én morgen.

5. Hoe kan een regionale houtkantencoördinator te werk gaan?

Er zijn vier criteria voor een goede werking van deze functie:

1. De houtkantencoördinator heeft voor een goede werking een **mandaat** nodig vanuit de overheden, lokaal en Vlaams, om gebiedsgericht, vanuit een landschapsvisie, integraal te kunnen werken.
2. De houtkantencoördinator is (organisatorisch) **ingebed** in een bredere landschapswerking. Hij/zij werkt niet in het luchtledige. De houtkantencoördinator is tevens ingebed in een regio en heeft daarin een uitgebreid **netwerk** van actoren in het landschap, zowel overheden als middenveld als particulieren.
3. De houtkantencoördinator is in staat om een neutrale positie in te nemen. Van daaruit kan zij/hij inzetten op samenwerkingen en bovensectoraal en bovengemeentelijk werken.
4. Thematisch zien we de noodzaak dat een houtkantencoördinator **integraal** werkt. Een houtkantencoördinator zet waar mogelijk acties rond houtkanten in binnen bredere maatschappelijke doestellingen zoals o.a. klimaatadaptatie en –mitigatie, landbouw verduurzaming, gezondheid, erfgoedbehoud en –herstel, en natuurbehoud.

6. Structurele werking van het ‘Loket Onderhoud Buitengebied’ uitbouwen (Actie 6)

Op dit punt in de analyse kunnen we dieper ingaan op de relatie tussen de regionale houtkantencoördinator en de LOB-coördinator (of de ‘coördinator Loket Onderhoud Buitengebied’), waarnaar verwezen wordt in **Actie 6** van het Houtkantenplan. Het ontbrak ons in dit project aan tijd en middelen om deze actie volledig uit te werken, maar omdat aanleg en beheer inherent met elkaar verbonden zijn, is de rol van de regionale houtkantencoördinator ook niet los te denken van het Loket Onderhoud Buitengebied. Met betrekking tot Actie 6 staat het volgende in het plan: *“Deze actie is complementair met de aanstelling van een regionale houtkantencoördinator (zie actie 18): hij/zij initieert*

opdrachten en projecten waar het loket onderhoud buitengebied ingeschakeld wordt met het oog op uitvoering van het beheer én de valorisatie van de biomassa-resten afkomstig uit beheerwerken.” De LOB-coördinator behoort dus onlosmakelijk tot de entourage van de regionale houtkantencoördinator. Deze laatste staat ook in voor het garanderen van een kwalitatief beheer van de aangeplante houtkanten. De regionale houtkantencoördinator *dispatcht* met andere woorden het beheer van de geïnventariseerde en nieuwe aangeplante houtkanten naar de LOB-coördinator, die vervolgens instaat voor de regie van het beheer. Beide functies kunnen, afhankelijk van de grootte van het gebied, ook verenigd zijn in één persoon, op voorwaarde dat die op een uitvoerend team kan rekenen.

Tijdens de looptijd van dit project voerden de regionale landschappen, onder begeleiding van een externe begeleider (Tweeperenboom), een traject uit rond de structurele verankering van het Loket Onderhoud Buitengebied. Alle regionale landschappen hebben een LOB-werking, maar deze is voor het grootste deel projectmatig gefinancierd. Bedoeling was om een aantal uitdagingen voor de LOB-werking van de toekomst te formuleren en daarmee aan de slag te gaan, om vervolgens in een co-creatieve sessie met alle LOB-medewerkers, coördinatoren en communicatiemedewerkers van de regionale landschappen een antwoord te formuleren op de uitdagingen in een ‘businessplan’ voor het Loket Onderhoud Buitengebied.

Het platform van het ‘lerend netwerk’ van de regionale landschappen werd gebruikt om, via de methode van het ‘waardierend onderzoeken’, op zoek te gaan naar verhalen waarin het beste van het LOB aanwezig is, om vervolgens te analyseren wat de succesfactoren van het LOB zijn. Op die manier werd bij de 18 LOB-coördinatoren de zin en inspiratie gewekt om een stap verder te zetten in het LOB-traject en na te denken over manieren waarop het LOB meer continuïteit en kwaliteit kan bekomen in de nabije toekomst.

Om een volledige analyse te bekomen, werd een brede bevraging uitgevoerd binnen de gemeenten (administratie), bij particulieren (incl. landbouwers) en bij LOB-medewerkers bij regionale landschappen (intern). Voor de resultaten verwijzen we naar bijlage 4.

Op 20 februari 2025 organiseerden we een co-creatieve sessie om een businessplan te maken. Er werd gewerkt aan een visie rond samenwerking, interne organisatie, een aanbod op maat van klant en streek, relatiebeheer met klanten, wervende communicatie en marketing en inkomsten en middelen. De krachtlijnen van het businessplan kunnen samengevat worden als volgt:

- **Het LOB ondersteunt gemeenten en particulieren** bij het beheer van hun omgeving, zoals houtkanten, hagen en trage wegen, met oog voor natuur, klimaat en leefkwaliteit.
- **Gemeenten hebben nood aan begeleiding** bij planning, uitvoering en subsidieaanvragen voor landschapsbeheer.
- **Particulieren missen kennis en tijd**, en willen praktisch advies, meldingen en hulp bij onderhoud.
- Het LOB biedt **totaaltrajecten voor gemeenten** en een **laagdrempelig aanbod voor particulieren**, via tools, opleidingen en opvolging.
- **Digitale meldingssystemen** maken beheer eenvoudiger en inzichtelijk.

- **Samenwerking met partners** zoals ANB, VLM, sociale economie en andere Regionale Landschappen versterkt de impact.
- De financiering komt uit **gemeentelijke bijdragen, cursussen, subsidies en sponsoring**.
- **Goed beheer verlaagt kosten op lange termijn**, versterkt biodiversiteit en maakt het landschap klimaatrobuust.
- Via sterke communicatie en branding maakt het LOB landschapsbeheer zichtbaar en aantrekkelijk.
- LOB is dé schakel voor duurzaam beheer: **praktisch, professioneel en lokaal verankerd**.

Voor de volledige tekst van het businessplan verwijzen we naar bijlage 3. De concrete resultaten van de enquête over LOB is bijlage 4.

Intern wordt binnen de regionale landschappen dit businessplan verder concreet vormgegeven in een actieplan.

7. Instrument voor visieontwikkeling (Actie 11)

Binnen het kader van dit pilootproject was er geen tijd en ruimte om van A tot Z een instrument voor visieontwikkeling te creëren. We begonnen echter wél met het in kaart brengen en uitwisselen van bestaande instrumenten, methodes en manieren om dit aan te pakken.

Waardevolle aanplantacties en beheeracties dienen, binnen de multifunctionele landschappen, steeds afgetoetst te worden aan een integrale landschapsvisie. De aanpak voor de opmaak voor een dergelijke landschapsvisie verschilt echter sterk onder de regionale landschappen en andere organisaties die werkzaam zijn in de open ruimte (e.g. Boeren natuur Vlaanderen, gemeentes zelf, al dan niet met begeleiding van een studiebureau). Zij verschillen in vorm, detail van documentatie en onderbouwing, en de mate van participatie met de lokale stakeholders. We bevelen aan om te blijven inzetten op deze vorm van **niet juridisch verankerde houtkantenbeheerplannen**, maar de kennisuitwisseling en de stroomlijning van verschillende methodieken te versterken. Het stroomlijnen van de methodieken kan ervoor zorgen dat deze houtkantenbeheerplannen vlot te vertalen zijn in bestaande instrumenten zoals Natuurbeheerplannen of bermbeheerplannen. Daarnaast blijkt uit een bevraging van medewerkers van de regionale landschappen dat een actualisatie van de Code Goede Natuurpraktijk zich opdringt. Dit is een sterk bestaand instrument om toe te zien op duurzaam landschapsbeheer, maar dient aangepast te worden aan enkele actuele inzichten. Binnen dit project werden praktijkvoorbeelden van de informele ‘houtkantenbeheerplannen’ en de mogelijke vertaalslag van zulke plannen naar bestaande juridische instrumenten besproken (o.a. op de uitwisselingsdag op 25 maart, verslag zie **bijlage 5**). Een concrete afstemming van de bestaande

natuurbeheerplannen en bermbeheerplannen op het thema houtkanten vraagt echter input van pilootprojecten. Hier zal dan ook in de toekomst binnen de projectwerking van de regionale landschappen én in samenwerking met de verschillende overheden (o.a. ANB, Departement Omgeving en lokale besturen) en de verschillende sectoren (landbouw, natuur, erfgoed) verder op ingezet worden.

8. Communicatiecampagne rond houtkanten (Actie 16)

Bij de start van dit pilootproject werd op de webpagina www.regionalelandschappen.be, alsook op de gekoppelde webpagina's van de deelnemende regionale landschappen, een projectpagina gelanceerd: <https://regionalelandschappen.be/nieuws/regionale-houtkantencoördinator>. Ook VLM publiceerde informatie op haar website: <https://www.vlm.be/nl/nieuws/Pages/Regionale-Landschappen-aan-de-slag-met-regionale-houtkantenco%C3%B6rdinatoren.aspx>.

De deelnemende regionale landschappen organiseerden samen met VLM op vrijdag 18 oktober 2024 een 'inspiratiedag' rond houtkanten in Turnhout. Hierrond werd veel communicatie gevoerd, en we konden dan ook meer dan 120 deelnemers verwelkomen.

Regionaal Landschap Lage Kempen organiseerde op 4 juni 2025 een 'Houtkantennamiddag' in Lummen, 'Houtkanten, diepgeworteld in ons landschap'. Zie: <https://www.rllk.be/studiedag-rond-%E2%80%98houtkanten,-diepgeworteld-in-ons-landschap%E2%80%99>.

We hopen tot slot het thema ‘houtkanten’ en de ‘houtkantencoördinator’ levendig te houden door er samen met de stuurgroep van het Vlaams Houtkantenplan voor te ijveren om onderstaande beleidsaanbevelingen in de praktijk om te zetten.

9. Beleidsaanbevelingen

1. Structurele verankering binnen het landschapsbeleid

- Het is aangewezen dat de functie van houtkantencoördinator wordt ingebed binnen een breder landschapskader, zoals bepleit in de Landschapsdeal. Daarbij kan onderzocht worden hoe deze rol het best structureel wordt verankerd binnen het Vlaamse beleid, met bijbehorend mandaat en gepaste middelen. Regionale landschappen kunnen hierbij een geschikt organisatorisch kader bieden. Houtkanten maken immers deel uit van een geïntegreerde landschapsaanpak waarin erfgoed, natuur, landbouw en klimaatdoelen elkaar versterken. Ook voor de houtkantencoördinator vormt samenwerking met verschillende actoren een essentieel uitgangspunt.
 - De kerntaken van de houtkantencoördinator bestaan uit:
 - Het strategisch samenbrengen van inhoudelijke, procesmatige, lokale en bovenlokale actoren vanuit een gemeenschappelijke visie op de versterking van houtkanten;
 - Het coördineren en stimuleren van regionale netwerken en het faciliteren van kennisdeling, met aandacht voor complementariteit tussen actoren;
 - Het initiëren, begeleiden en opvolgen van processen rond aanplant, herstel en nazorg, met oog voor samenwerkingskansen op vlak van beheer en valorisatie.
 - Het verdient aanbeveling om structurele middelen te voorzien voor de duurzame invulling van deze functie, bij voorkeur met een voltijdse inzet en meerjarige zekerheid.
-

2. Uniform basisaanbod in heel Vlaanderen, met ruimte voor regionale afstemming

- De regionale houtkantencoördinatoren streven naar een uniform basisaanbod voor heel Vlaanderen, gericht op gemeenten, landbouwers en particulieren, dat tegelijk ruimte laat voor afstemming op regionale kenmerken en noden. Dit basisaanbod kan onder meer de volgende componenten omvatten:
 - Inventarisatie van houtkanten;
 - Opmaak van een gebiedsvisie (cf. actie 11 van het Houtkantenplan);
 - Ondersteuning bij het verwerven van uitvoeringsmiddelen als hefboom voor investeringen in houtkanten;
 - Het initiëren en onderhouden van een netwerk van relevante partners;
 - Een aanspreekpunt- en dispatchfunctie voor betrokken actoren;
 - Coördinatie van kennisdeling en uitwisseling van goede praktijken.

Een dergelijk basisaanbod draagt bij aan een herkenbare en toegankelijke dienstverlening, die het draagvlak voor houtkanten kan vergroten en de participatie van lokale actoren kan stimuleren.

- Het wordt aanbevolen om het aspect ‘nazorg’ expliciet te integreren in dit basisaanbod, aangezien aanplant en opvolgend beheer onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.
- De houtkantencoördinator kan een rol opnemen in het ontwikkelen van samenwerkingsmodellen waarin taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van eigenaars, beheerders, intermediairen en uitvoerders op een transparante manier worden afgebakend.

3. Gebiedsgerichte werking en lokaal draagvlak

Een gebiedsgerichte aanpak die aansluit bij de lokale context en behoeften kan de effectiviteit van de houtkantenwerking aanzienlijk versterken en op het terrein voor meer houtkanten zorgen.

De houtkantencoördinator kan hierbij inspelen op thema's die lokaal leven, zoals erosiebestrijding of de valorisatie van biomassa, en deze thema's benutten als hefboom om bredere landschapszorg te verankeren.

Een thematische, op draagvlak gebaseerde insteek verhoogt de betrokkenheid van lokale partners en bevordert samenwerking en implementatie.

4. Ruimte voor innovatie, experiment en kwaliteitszorg

- Het uitwisselen van ervaringen en praktijkvoorbeelden tussen regio's kan worden gestimuleerd door middel van netwerkvorming, communicatie en kennisplatforms, bijvoorbeeld op basis van pilootprojecten.
- In samenwerking met onderzoeksinstituten (zoals bv. INBO en ILVO) kan onderzocht worden hoe een monitoringsysteem op Vlaams niveau kan worden uitgebouwd, gericht op opvolging en kwaliteitsbewaking.
- De resultaten van monitoring kunnen worden benut om experimenten en innovatieve projecten te ontwikkelen, te testen en, waar relevant, op te schalen. Dit kan bijdragen tot het wegnemen van knelpunten en het verder versterken van de houtkantenwerking.
- Het oprichten van een overkoepelend inhoudelijk aanspreekpunt voor de regionale houtkantencoördinatoren kan de terugkoppeling van terreinervaringen naar het beleid versterken. Dit draagt bij aan kennisdeling, kwaliteitszorg en de verdere professionalisering van de houtkantenwerking in Vlaanderen.

10. Bijlagen

BIJLAGE 1

Stakeholderanalyses per casus

		Macht- en hulpbronnen						Belangrijkheid		Vervangbaarheid		Afhankelijkheids- relatie	Eigen belang
Type	Actor	(1) informatie/ kennis	(2) financiën	(3) bevoegdheid	(4) productie- capaciteit	(5) legitimiteit	(6) grond	(A) erg belangrijk (B) belangrijk (C) klein belang (D) niet belangrijk	niet klein eerder klein eerder groot	vervangebaar door	In welke mate is het project, in deze fase, afhankelijk van deze hulpbron?	Heeft deze actor nood aan slagen van het project?	
Vlaams	ANB	x		x			x	C	niet			neen	
	Onroerend Erfgoed	x				x		C	groot	IOED		neen	
	VLM	x	x	x				A	niet		afhankelijk	eerder klein	
	Agentschap Landbouw& Zeevisserij	x	x			x		C				eerder klein	
	Departement Omgeving	x	x				x	B	klein	gemeentebestuur/lokale landbouwers/RLKGN		eerder klein	
	OVAM	x		x				B	niet			eerder klein	
Provincie													
	dienst Landbouw (DLB)	x						C	eerder klein	gemeentebestuur/lokale landbouwers/RLKGN			
	dienst Milieu&Natuur (DMN)	x	x					C	eerder klein	gemeentebestuur/lokale landbouwers/RLKGN			
	Dienst Integraal Waterbeleid (DIW)	x		x	x		x	B	klein	gemeentebestuur/lokale landbouwers/RLKGN			
Provinciaal gelinkte actoren	RLKGN	x	x		x			A	klein	Gemeentebestuur en gemeentediensten	afhankelijk		
	Bosgroep Kempen Noord	x			x			A	klein	RLKGN			
Gemeente													
	Gemeentebestuur	x	x	x		x	x	A	niet		afhankelijk		
	Gemeentediensten	x			x			A	klein	Loonwerkers/sociale economie			
	Landbouwadviesraden (LAR)	x		x		x		A	klein	gemeentebestuur/lokale landbouwers			
	IOK (faciliteiten)	x						B	klein	gemeentebestuur/lokale landbouwers			
Middenveld													
	Natuurpunt	x				x	x	C	eerder klein	RLKGN			
	Boeren natuur Vlaanderen	x				x		C	eerder klein	RLKGN			
	Wildbeheereenheid	x			x	x		B	klein	gemeentedienst/sociale economie			
Privaat													
	Landbouwers die geen houtsnippers gebruiken	x			x	x	x	A	niet		afhankelijk		
	Landbouwers die houtsnippers gebruiken	x			x	x	x	A	niet		afhankelijk		
	Aannemers/loonwerkers	x			x	x		A	klein	gemeentedienst/sociale economie			
	Burgers							B	niet				
	Recreanten							B	niet				

		Macht- en hulpbronnen						Belangrijkheid		Vervangbaarheid		Afhankelijkheids- relatie	Eigen belang	
Type	Actor	(1) informatie/ kennis	(2) financiën	(3) bevoegdheid	(4) productie- capaciteit	(5) legitimiteit	(6) grond	(A) erg belangrijk (B) belangrijk (C) klein belang (D) niet belangrijk	niet klein eerder klein groot	vervangebaar door	In welke mate is het project, in deze fase, afhankelijk van deze hulpbron?	Heeft deze actor nood aan slagen van het project?		
Vlaams	ANB	x						C	niet		niet	ja	kwaliteitsvol, betaalbaar beheer	
	VLM	x						C	niet		niet	ja	kennis best practices om door te vertalen naar BO, ...	
Provincie	dienst landbouw	x						B	niet		niet		kennis	
Provinciaal gelinkte actoren	RLHV	x	x	x		x		A	niet			ja	trekker van plan tot con- crete realisatie	
	Sint-Truiden	x	x	x		x		A	niet	andere gemeenten?	ja	ja	kwaliteitsvol, betaalbaar beheer	
Middenveld	overige Haspengouwse gemeenten	x									niet	ja	kwaliteitsvol, betaalbaar beheer	
	Natuurverenigingen													
	Boeren natuur PCfruit													
Privaat	eigenaars	x		x	x	x	x	A	niet		sterk	ja	kwaliteitsvol, betaalbaar beheer	
	beheerders	x		x	x	x	x	A	niet		sterk	ja	kwaliteitsvol, betaalbaar beheer	
	Werkers	x	x		x			A	klein	andere uitvoerder	sterk	ja		
	Tuinaannemers	x						D	groot		niet	nee	kennis	

		Macht- en hulpbronnen					Belangrijkheid		Vervangbaarheid		Afhankelijkheids- relatie	Eigen belang	
Type	Actor	(1) informatie/ kennis	(2) financiën	(3) bevoegdheid	(4) productie- capaciteit	(5) legitimiteit	(6) grond	(A) erg belangrijk (B) belangrijk (C) klein belang (D) niet belangrijk	niet klein eerder klein groot	vervangbaar door	In welke mate is het project, in deze fase, afhankelijk van deze hulpbron?	Heeft deze actor nood aan slagen van het project?	
Vlaams	ANB	x	x	x			x	B			input	x	
	VLM	x	x	x				A			input	x	
	Toerisme Vlaanderen							C				x	
	Dep Landbouw	x	x	x				B					
Provincie	Dienst Platteland	x	x	x				B				x	
	Toerisme Limburg		x	x				B				x	
	dienst Milieu&Natuur (DMN)	x	x	x				B					
Provinciaal gelinkte actoren	PNC	x						B				x	Natuurverbindingen en studies
Gemeente	Alle gemeenten	x	x	x			x	A			input	x	omgevings- en klimaatdoelstellingen behalen
Middenveld	Natuurpunt	x					x	C					
	LiLa	x					x	C					
	Orchis	x					x	C					
	Boerenbond							C					
Privaat	Landbouwers		x	x			x	B	klein				
	Eigenaren (particulier)	x	x	x			x	A	klein				
	Recreanten							C	klein				

Type		Macht- en hulpbronnen						Belangrijkheid		Vervangbaarheid		Afhankelijkheids- relatie	Eigen belang	
	Actor	(1) informatie/ kennis	(2) financiën	(3) bevoegdheid	(4) productie- capaciteit	(5) legitimiteit	(6) grond	(A) erg belangrijk (B) belangrijk (C) klein belang (D) niet belangrijk		niet klein eerder klein eerder groot groot	vervangbaar door	In welke mate is het project, in deze fase, afhankelijk van deze hulpbron?	Heeft deze actor nood aan slagen van het project?	
Vlaams	VLM		x	x			x	B		eerder klein				
	ALZ			x				C		eerder groot		minder afhankelijk		gronden(grondenbank) + financiële instrumenten+beleid financiële instrumenten
Provinciaal gelinkte actoren	RLHV	x		x		x		A		eerder klein	-	sterk afhankelijk		neutrale gebiedactor die uitvoer faciliteert
	PCFruit	x				x		B		eerder klein	-	afhankelijk		expertisecentrum fruitteelt
Gemeente	Alle gemeenten		x				x	B		eerder klein	-	afhankelijk	x	gronden openbaar domein grenzend aan plantages+ gem. doelstellingen
Privaat	Landbouwers	x	x	x	x		x	A		niet	-	sterk afhankelijk	x	nog niet altijd overtuigd van eigen belang/ meerwaarde

Type	Actor	Macht- en hulpbronnen						Belangrijkheid		Vervangbaarheid		Afhankelijkheids- relatie	Eigen belang
		(1) informatie/ kennis	(2) financiën	(3) bevoegdheid	(4) productie- capaciteit	(5) legitimiteit	(6) grond	(A) erg belangrijk (B) belangrijk (C) klein belang (D) niet belangrijk	niet klein eerder klein groot	vervangbaar door	In welke mate is het project, in deze fase, afhankelijk van deze hulpbron?	Heeft deze actor nood aan slagen van het project?	
Vlaams	ANB	x	x	x			x	A	klein			neen	
	Onroerend Erfgoed	x						D	groot	IOED		neen	
	VLM	x	x	x								eerder klein	
	Departement Landbouw&Visserij	x	x	x								eerder klein	
	Departement Omgeving	x	x	x				C	groot	DRP, gemeentelijke diensten omgeving		eerder klein	
	OVAM												
Provincie	dienst Landbouw (DLB)												
	dienst Ruimtelijke planning (DRP)												
	dienst Milieu&Natuur (DMN)												
	dienst Europa												
	POM												
Provinciaal gelinkte actoren	RLKGN												
	RL...												
	Kempens Landschap												
	Bosgroep Kempen Noord												
	Bosgroep Antwerpse Gordel												
	RURANT												
Gemeente	Landbouwadviesraden (LAR)												
	IOK												
Middenveld	Natuurpunt												
	Boerenbond												
	BB bedrijfsgilden												
	ABS												
	ABS commissies												
	Landelijke Toekomst												
	LG												
	Ferm												
	Groene Kring												
	KLJ												
Privaat													

Type	Actor	Macht- en hulpbronnen					Belangrijkheid		Vervangbaarheid		Afhankelijkheids- relatie	Eigen belang	
		(1) informatie/ kennis	(2) financiën	(3) bevoegdheid	(4) productie- capaciteit	(5) legitimiteit	(6) grond	(A) erg belangrijk (B) belangrijk (C) klein belang (D) niet belangrijk	niet klein eerder klein eerder groot groot	vervangbaar door	In welke mate is het project, in deze fase, afhankelijk van deze hulpbron?	Heeft deze actor nood aan slagen van het project?	
Vlaams	ANB	x						A	klein		zeer hoog	Ja	
	Onroerend Erfgoed												
	VLM												Voor dossier houtkantenplan
	Departement Landbouw&Visserij												
	OVAM												
Provincie	dienst Landbouw (DLB)												
	dienst Ruimtelijke planning (DRP)												
	dienst Milieu&Natuur (DMN)	x	x	x				A	niet		zeer hoog	Ja	
	dienst integraal waterbeleid	x	x	x			x	A	niet		zeer hoog		
	dienst Europa												
	POM												
Provinciaal gelinkte actoren	RLKGN												
	RLRL	x	x										
	Kempens Landschap	x	x	x			x	A	niet		zeer hoog	Ja	
	Bosgroep Kempen Noord												
	Bosgroep Antwerpse Gordel												
	RURANT												
Gemeente	Mortsel	x	x	x			x	A	niet		zeer hoog	Ja	
	Borsbeek	x	x	x			x	A	niet		zeer hoog	Ja	
	Hove	x		x			x	A	niet		zeer hoog	Ja	
	Landbouwadviseraden (LAR)												
	IOK												
Middenveld	Natuurpunt	x						A			eerder laag	Ja	
	Boerenbond												
	BB bedrijfsgilden												
	ABS												
	ABS commissies												
	Boeren natuur Vlaanderen												
	Landelijke Toekomst												
	LG												
	Ferm												
	Groene Kring												
Privaat	KLJ												

Type	Actor	Macht- en hulpbronnen						Belangrijkheid		Vervangbaarheid		Afhankelijkheidsrelatie	Eigen belang
		(1) informatie/ kennis	(2) financiën	(3) bevoegdghd	(4) productie- capaciteit	(5) legitimiteit	(6) grond	(A) erg belangrijk (B) belangrijk (C) klein belang (D) niet belangrijk	niet klein eerder klein groot	vervangbaar door	In welke mate is het project, in deze fase, afhankelijk van deze hulpbron?	Heeft deze actor nood aan slagen van het project?	
Vlaams	ANB	x	x	x		x	x	A	klein			neen	
	Onroerend Erfgoed	x				x		D	groot	IOED		neen	
	VLM	x	x	x		x						eerder klein	
	Departement Landbouw&Visserij	x	x	x		x						eerder klein	
	Departement Omgeving	x	x	x		x		C	groot	DRP, gemeentelijke diensten omgeving		eerder klein	
	OVAM					x							
Provincie	dienst Landbouw (DLB)												
	dienst Ruimtelijke planning (DRP)												
	dienst Milieu&Natuur (DMN)												
	dienst Europa												
	POM												
Provinciaal gelinkte actoren	RLKGN												
	RLLK	x		x	x	x		A	klein	BNVL	inventarisatie, opvolging, aansturing	eerder wel	
	Kempens Landschap												
	Bosgroep Kempen Noord												
	Bosgroep Antwerpse Gordel												
	RURANT												
Gemeente	Bocholt		x	x		x	x	A	niet		eigendom houtkanten	eerder wel	
	Biotechnicum		x			x	x	A	eerder klein		klant warmtenet	ja	
Middenveld	Natuurpunt	x		x	x	x		B	eerder groot			eerder wel	
	Boerenbond							B	klein			eerder wel	
	BB bedrijfsgilden							B-C	eerder groot			eerder wel	
	ABS												
	ABS commissies												
	Boeren natuur Vlaanderen	x	x	x	x	x		B	eerder klein			eerder wel	
	Landelijke Toekomst												
	LG												
	Ferm												
	Groene Kring												
	KLJ												
	Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw (PVL)	x		x	x	x		A	eerder klein		klant warmtenet	ja	
	cvba Landschapsenergie	x	x	x				A	niet		verdelers warmtenet	ja	
Privaat													

BIJLAGE 2

Nota ‘Teelthagen’ (RLHV)

Nieuwe hagen langs landbouwpercelen

INSTEEL REGIONAAL LANDSCHAP HASPENGOUW EN VOEREN
VERTREKKENDE VANUIT ONZE ERVARINGEN MET LAAGSTAMFRUITTEELERS &
NATUURACTOREN

HASPENGOUW, dé FRUITREGIO

De aanwezigheid van veel open ruimte met vruchtbare landbouwgronden, sterk gespecialiseerde en productieve landbouw (fruitteelt en akkerbouw) zijn typisch Haspengouw. Op het vlak van fruitteelt, zowel in onderzoek, productie als verwerking, speelt Haspengouw mee op het internationaal toneel.

FRUIT: ECONOMISCHE én ECOLOGISCHE waarde

Toch staat de Haspengouwse fruitsector voor heel wat uitdagingen, zowel economisch als ecologisch. Op economisch vlak moet er gezocht worden naar nieuwe afzetmarkten, naar eerlijke prijzen, naar vernieuwde teelttechnieken, ...

Op ecologisch vlak blijkt dat intensieve fruitgebieden gemiddeld ecologisch arm zijn ondanks bv. geïntegreerde teelttechnieken. Er is weinig ruimte voor opgaand groen, voor onbenutte overhoeken en randen, ... Nochtans is het behoud van voldoende groene infrastructuur en biodiversiteit van belang voor o.a. de bestuiving van het fruit, de bestrijding van erosie, aangename woonomgeving en de strijd tegen de klimaatopwarming. Ook plaagbestrijding is een belangrijke waarde.

In de (directe) toekomst worden deze uitdagingen hoogst waarschijnlijk nog groter. Het effect van de verwachte klimaatverandering bijvoorbeeld is veeleer negatief dan positief. Klimaatadaptatie is dus ook in de Haspengouwse fruitsector cruciaal.

KANSEN: ECOLOGISCH én ECONOMISCH

Daarom bevorderen we als Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren (RLHV) samen met het Proefcentrum voor Fruitteelt geïntegreerde landschapszorg door het fruitteelt-landschap in Haspengouw klimaat-proof aan te kleden naar functionele agrobiodiversiteit, erosie en landschapsbeleving. Een van de belangrijke maatregelen die we hiervoor promoten is de **aanplant van streekeigen, gemengde hagen op landbouwpercelen**. (<https://www.facebook.com/watch/?v=1084333348660750>)

Aankleding van het fruitlandschap met gemengde hagen heeft een positieve rol op *de beheersing van plaaginsecten*. In grote ruimten van monoculturen is er geen plaats meer voor de nuttige insecten. Hierdoor hebben de plaagdieren meer kansen om uit te breken tot reële plagen. Door de aanplant van gemengde hagen kan deze ziekte-plaagregulatie op een natuurlijke wijze (natuurlijk stabiel evenwicht) hersteld worden en dienen fruitteelers minder bestrijdingsmiddelen toe te passen.

Gemengde hagen bieden ook kansen voor de *vraag naar meer bestuivingszekerheid*. Uit recente onderzoeken blijkt dat het mogelijk is om meer bijensoorten in de boomgaard te krijgen door het nemen van gerichte maatregelen inzake nestgelegenheid én voedselaanbod zoals de aanleg van hagen of andere houtige elementen (solitaire boom, kopboom, houtkant).

Ook *qua erosiebestrijding en driftreductie* vormen hagen een pluspunt. Door perceelsranden te behagen kan de inspoeling van gewasbeschermingsmiddelen naar de waterlopen beperkt worden hetgeen de waterkwaliteit direct ten goede komt. Maar ook als windscherm (waardoor er minder takbreuk, blad- en vruchtschade en vruchtval is) en als temperatuurregulator (lentenachtvorst beperken) hebben hagen een belangrijke functie.

Tegelijk is een ‘groener aangekleed’ fruitteelt-landschap aantrekkelijk voor landschapsbeleving, toerisme en bevordert de woonkwaliteit op het platteland. Hagen rondom landbouwpercelen zorgen voor een betere inpassing in het landschap. Deze aankleding zorgt ook voor natuurlijke lineaire verbindingen in een monotoon en intensief landschap.

Gemengde hagen zijn tot slot een bron van biodiversiteit en vormen cruciale natuurverbindingen tussen bestaande natuurgebieden. Ze bieden een schuilplaats voor heel wat diersoorten (vleermuizen, vogels, kleinere zoogdieren, ...) en als vliegroutes voor bv. vleermuizen om op insecten te jagen. Ook vormen de hagen net zoals de teelten een voedselplaats (bv.: perenboom, bladeren, perenbladvlo en meer dan 170 natuurlijke vijanden die zich voeden met perenbladvlo).

KANS: TIJDELIJKE HAGEN? of misschien noemen we het beter TEELTHAGEN?

Tijdens onze bedrijfsbezoeken bij Haspengouwse fruittelers vinden we heel wat fruittelers bereid te investeren in een ‘groener aangekleed’ fruitteelt-landschap. Toch botsen we vaak tegen eenzelfde probleem: **fruittelers zijn bereid vele (kilo)meters gemengde hagen aan te planten** op voorwaarde dat in de toekomst de **mogelijkheid behouden blijft om deze te rooien** als de bedrijfsvoering en/of perceeleigendommen veranderen. Met de huidige wetgeving mogen gemengde hagen niet gerooid worden tenzij een vergunning wordt verkregen waarin als voorwaarde de heraanplant van dezelfde lengte opgenomen is (vaak op hetzelfde perceel). Dit vormt een serieuze rem op de aanplant van hagen waardoor fruittelers vaak niet durven overgaan tot aanplanting.

Als de fruitplantage gerooid wordt, als de fruitplantage omgevormd wordt of als de plantage verkocht wordt, wil de fruitteler de vrijheid hebben om zijn perceelinrichting incl. deze hagen te wijzigen en/of rooien. De fruittelers willen de hagen als ‘een teelt’ beschouwen waarvoor enige flexibiliteit nodig is.

Daarom onze vraag om het aspect van ‘tijdelijke hagen’ of ‘teelthagen’ (cfr tijdelijke natuur op industrie of agroforestry) op de agenda te zetten en samen naar een oplossing voor dit knelpunt te zoeken.

Mits de afbakening van enkele cruciale voorwaarden (vb. eenvoudig meldingssysteem via landbouwperceelaangifte, opvolging & handhaving, eventueel enkel mogelijk in HAG, ...) denken we dat we in het Haspengouwse landschap (en elders in Vlaanderen) vele kilometers hagen kunnen 'winnen'. **We zijn overtuigd dat we op langere termijn meer hagen kunnen behouden dan dat er verdwijnen wat de historische achteruitgang van hagen in het landschap kan omkeren.**

Niet enkel binnen de fruitteelt maar ook binnen de akkerenteelt en veeteelt merken we interesse in bovenstaand verhaal. Daarom formuleren we graag onderstaande suggesties naar het beleid.

WINWIN voor LANDBOUW en NATUUR

Voorstel tot ontwikkeling van drietrapsysteem voor streekeigen HAGEN:

- “teelthaag”: als onderdeel van de teelt, kan tijdelijk van aard zijn, nieuw juridisch statuut, aanplant zonder subsidie, met vrijheid om te rooien wanneer gewenst, opvolging via landbouwaangifte
- “landbouwhaag”: semi-permanent, nieuw juridisch statuut, aanplant met subsidie (bv. NPI-steun), minimum 10 jaar laten staan (haag geeft na 4 jaar ecologische meerwaarde dus min. 6 jaar natuurwinst), opvolging via landbouwaangifte
- “natuurhaag”: permanent, beschermde en blijvende haag volgens Natuurdecreet, aanplant en onderhoud worden 100% gesubsidieerd, opvolging via ANB (soort natuurbeheerplan light)

Meer info:

Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren,
An Digneffe, an.digneffe@rlhv.be, 0485 76 37 37

BIJLAGE 3

LOB Businessplan

Businessplan Loket Onderhoud Buitengebied

12 JUNI 2025

1. Missie en Visie

Het Loket Onderhoud Buitengebied (LOB) van elk Regionaal Landschap helpt gemeenten en inwoners om hun omgeving goed te beheren. Denk aan het snoeien van houtkanten, onderhouden van hagen of zorgen voor wandelpaden. We zorgen ervoor dat dit gebeurt met respect voor natuur, klimaat, erfgoed en de leefkwaliteit van mensen. Zo wordt goed beheer vanzelfsprekend.

Het Loket brengt mensen, middelen en kennis samen. We verzamelen nuttige data en bouwen zo aan een sterke basis waarmee gemeenten en regio's verder kunnen. Zo kunnen ze betere keuzes maken voor hun landschap.

Door aan te sluiten bij beleidskansen zoals de Natuurherstelwet, het Plattelandspact, het Houtkantenplan en LEKP, helpt LOB ook mee aan de uitvoering van Vlaamse en Europese doelstellingen voor natuur en landschap.

2. Doelgroepen & hun noden

A. Gemeenten

- 71% worstelt met de organisatie van landschapsbeheer.
- Nood aan expertise, capaciteit en begeleiding.
- Tekort aan kennis over subsidies, aanbesteding en opvolging en een tekort aan capaciteit, begeleiding en expertise inzake een correct landschappelijk beheer.
- Behoeftte aan een totaaltraject: van visie tot uitvoering.

B. Particulieren

- Vragen: Wat moet ik doen, wanneer, hoe, wie kan helpen?
- Gebrek aan kennis, tijd en middelen.
- Behoeftte aan begeleiding bij beheer van aanplantingen, hagen, bomen, een signaal krijgen wanneer onderhoud nodig is en hoe dat dient te gebeuren, wie kan helpen en hoeveel dat kost.
- Wens tot ondersteuning via advies, opleidingen of uitvoerende partners.

3. Onze Aanpak: het LOB biedt op maat gemaakte trajecten aan voor beide doelgroepen

Voor Gemeenten:

- Beheerplannen en begeleiding van A tot Z: inventarisatie, beheervisie en meerjaren beheerplan, begeleiding uitvoering, subsidieadvies.
- Organisatie van vormingen voor gemeentelijk personeel.

- Met accenten op maat van de streek: bomenplan, knotbeheer, grachten, holle wegen, ecologisch maaibeheer, ...
- Gebruiksvriendelijke meldingssystemen (bv. via www.goedbeheerd.be en www.goedgeknot.be).
- Inspiratiedagen en participatieprojecten: inwoners actief betrekken bij beheer.
- Kwalitatieve uitvoering via aannemers of sociale economie.

Voor Particulieren ontwikkelen we een communicatief en ondersteunend aanbod, met eenvoudige tools, workshops en persoonlijke opvolging:

- Opvolging na aanplant: beheeradvies, meldingen, opvolging.
- Cursussen en workshops: snoeien, zeisen, beheren, ...
- Beheerfiches en infobrochures: wat moet wanneer gebeuren?
- Doorverwijzing naar uitvoerende partners (via raamcontracten).
- Eenvoudige digitale communicatieflow: meldingen, begeleiding, tips via mail of app. Waarbij we inzetten op sensibilisering rond het belang van een correct landschapsbeheer. We verwijzen door naar goedgeknot.be, goedgeplukt.be en goedbeheerd.be.

4. Samenwerkingen: het LOB werkt gebiedsgericht samen met een breed scala aan partners.

- Overheden en instellingen: ANB, VLM, provincie, gemeenten.
- Sectorale organisaties: Boerennatuur, agrobeheergroepen, bosgroepen, Trage Wegen vzw.
- Aannemers & sociale economie: voor uitvoering en lokale tewerkstelling.
- Nutsmaatschappijen, toerisme, polders en wateringen.
- Regionale landschappen werken onderling ook samen in functie van kennisdeling en het onderling versterken van elkaars werking, via een goed uitgebouwd lerend netwerk dat de efficiëntie verhoogt.
- De samenwerking aan een uniforme, efficiënte database en GIS-toepassingen is essentieel voor professionele klantenopvolging.
- We streven naar een coördinerende functie op Vlaams niveau, die de slagkracht en eenvormigheid versterkt.
- Ook communicatie wordt op Vlaams niveau gecoördineerd, zodat dit kan leiden tot betere regionale vertalingen.

5. Verdienmodel & Middelen

Het doel is om alle beleidsniveaus en sectoren te responsabiliseren, bv. volgens het principe €1 subsidie, €1 eigen bijdrage als hefboom.

Inkomstenbronnen:

- Gemeentelijke bijdragen voor dienstverlening.
- Betalende cursussen voor particulieren.
- Projectsubsidies (VLM, provincie, Vlaanderen).
- Structurele ondersteuning voor communicatie en coördinatie.
- Sponsoring en landschapsfonds (bv. via lokale ondernemers).

Meerwaarde:

- Financieel: Goed beheer = lagere beheerkost op lange termijn en zorgt ervoor dat investeringen in aanplantingen lonen op lange termijn.

Werken aan een klimaatrobuust landschap: het behoud en de aanplant van bijkomende kleine landschapselementen is één van de noodzakelijke stapstenen richting een klimaatrobuust landschap dat klaar is voor de toekomst.

Versterken van de biodiversiteit

- Verhoogde aantrekkelijkheid (bvb toeristische sector: genieten van het typerende landschap in een streek) en behouden van typerend landschap in een specifieke streek
- Versterking lokale economie en tewerkstelling.

6. Communicatie

Centrale tools:

- www.goedbeheerd.be als centraal platform met regionale inkleuring, goedgeknot.be en goedgeplukt.be als aanvullende websites die verbindingen leggen in functie van het beheer van knotbomen en hoogstamboomgaarden (fruit).
- Uniforme communicatieflow voor meldingen, opvolging en advies.
- Infoborden, brochures, beheerfiches: helder en visueel.
- Inspiratiedagen, vormingen & demonstraties: zichtbaarheid creëren.

Branding:

- Heldere taal, visueel sterk, geen expertentaal.
- Duidelijk onderscheid tussen rol van RL en andere organisaties (zoals Boerennatuur).
- Sterk verhaal voor beide doelgroepen, aangepast per kanaal.

7. Innovatie en Groei

- LOB 2.0: doorgedreven digitalisering en koppeling databanken.
- Marketing automation: meldingen bij beheerperiodes, cursussen, opvolging.
- Participatieve trajecten voor particulieren en partners.
- Rekenmodellen ontwikkelen om financiële en ecologische baten aan te tonen.
- Gebruiksvriendelijke wizard voor zelfdiagnose en doorverwijzing.

8. Waarom kiezen voor LOB?

Het LOB combineert een heldere doelgroepenbenadering met inhoudelijke diepgang. Gemeenten ervaren het totaalpakket als ontzorgend; particulieren voelen zich geïnformeerd en betrokken.

Voor Gemeenten	Voor Particulieren
✓ Totaaltraject beheer	✓ Beheeradvies na aanplant
✓ Efficiënte uitvoering	✓ Cursussen en tips
✓ Participatie & communicatie	✓ Begeleiding naar uitvoerders
✓ Subsidieadvies	✓ Meldingsflow & opvolging
✓ Verhoogde landschapskwaliteit	✓ Meer biodiversiteit en kennis

Conclusie

Goed landschapsbeheer is geen luxe, maar een noodzaak.

Het LOB biedt de tools, partners en expertise om dit haalbaar, betaalbaar en effectief te maken – voor gemeenten én burgers.

Samen landschapsbeheer onder de aandacht brengen in Vlaanderen is een gedeelde ambitie van de regionale landschappen. De kracht van LOB zit in de integrale visie, de samenwerking tussen partners en het vermogen om lokaal én Vlaams te schakelen.

Samen bouwen we aan een landschap dat leeft, beschermt én verbindt.

BIJLAGE 4

Resultaten enquête LOB

LOB – bevraging doelgroepen / Samenvatting PARTICULIEREN

- Slechts een minderheid van de respondenten geeft aan, zelf voldoende kennis te hebben om zijn/haar aanplantingen van een correct onderhoud te voorzien
 - ☐ 37%: ‘ja’
 - ☐ 14%: ‘neen’
 - ☐ 49%: ‘ik weet het niet goed’ > dit toont duidelijk aan dat er nog veel onwetendheid is bij particulieren over het thema “onderhoud/beheer”
- Er is vanuit de respondenten veel interesse om meer op de hoogte gehouden te worden rond een correct onderhoud:
 - ☐ 32% geeft aan een cursus/vorming te willen volgen rond een specifiek beheer-thema (bvb snoeicursus)
 - ☐ 29% wil graag informatie terugvinden op een website
 - ☐ 23% wil zich informeren via een informatiebrochure
 - ☐ 16% wil graag een mondelinge toelichting krijgen (bvb bij de aanplantingen)
- 53% van de respondenten geeft aan liefst meerdere keren per jaar een signaal te krijgen wanneer bepaalde onderhoudswerken uitgevoerd dienen te worden (bvb hittegolf: tips om je plantgoed te beschermen)
- Dit signaal krijgt men het liefst via een persoonlijke manier (en dus niet gewoon verstopt in een algemene nieuwsbrief of website) (83% van de respondenten)
- 84% van de respondenten is bereid te betalen voor onderhoud
 - ☐ 38% is bereid tot 150€/jaar uit te geven
 - ☐ 30% is bereid tot 350€/jaar uit te geven
 - ☐ 16% is bereid meer dan 350€/jaar uit te geven
- Bij de vraag “wie zou je om hulp vragen bij het thema ‘onderhoud’ worden de regionale landschappen het vaakst genoemd:
 - ☐ 38% een regionaal landschap
 - ☐ 22% ik weet het niet goed
 - ☐ 19% een sociaal economie bedrijf
 - ☐ 13% een kennis
 - ☐ 9% een tuinman/tuinaannemer

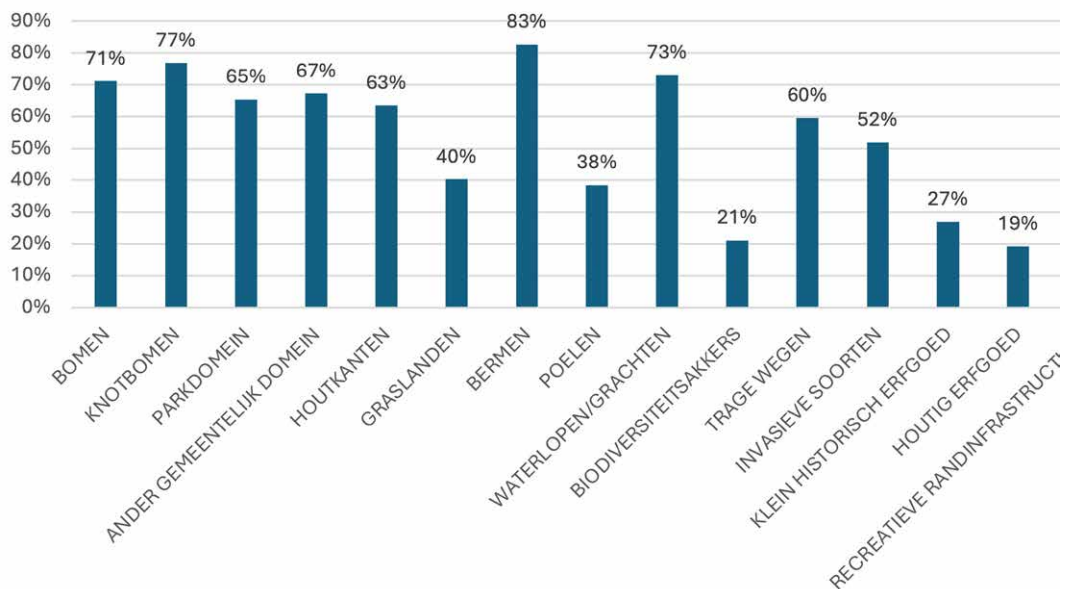
LOB – bevraging doelgroepen / Samenvatting LANDBOUWERS

- 93% van de respondenten heeft KLE's op zijn/haar domein
 - ☐ Van deze 93% weet 38% niet dat er vergoedingen bestaan voor het beheer van KLE's
- 77% van de respondenten geeft aan zelf voldoende kennis te hebben om de KLE's op zijn/haar terrein correct te onderhouden. Dit is een zeer hoog percentage.
- Het onderhoud willen de landbouwers het liefst zelf doen
 - ☐ 58% wil dit zelf doen
 - ☐ 17% wil dit zelf doen, mits eerst volgen van een cursus
 - ☐ 17% wil hiervoor beroep doen op derdenEigenlijk wil dus slechts 17% van de bevroegde landbouwers, het onderhoud van KLE's uitbesteden.
- De meeste respondenten willen slechts tot 150 euro per jaar uitgeven aan onderhoud
 - ☐ Tot 150€/jaar: 58%
 - ☐ Tot 350€/jaar: 33%
 - ☐ Meer dan 350€/jaar: 8%

LOB – bevraging doelgroepen / Samenvatting GEMEENTEN

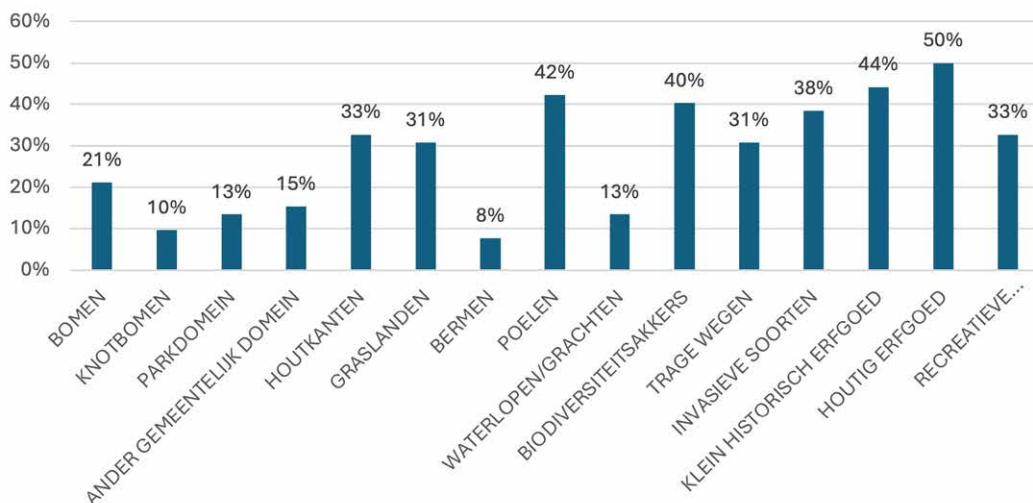
- Bekendheid LOB
 - ☐ 37% geeft aan het LOB te kennen
 - ☐ 24% kent het LOB totaal niet
 - ☐ 39% heeft al eens over "LOB" gehoord maar kent het niet zeer goed
- Mate waarin de gemeenten bezig zijn met 'beheer':
 - ☐ 57% is er structureel en intensief mee bezig
 - ☐ 35% is bezig met beheer, maar nog niet op alle vlakken waar het nodig is
 - ☐ 9% werkt eerder ad hoc en voert beheer uit waar nodig
- Gemeenten voeren al heel wat beheer zelf uit. Meest voorkomende zaken die zij nu al opnemen zijn:
 - ☐ Bermen
 - ☐ Knotbomen
 - ☐ Waterlopen/grachten
 - ☐ Bomen
 - ☐ Parkdomeinen/gemeentelijke domeinen
 - ☐ Houtkanten

Wordt momenteel al opgevolgd door gemeente

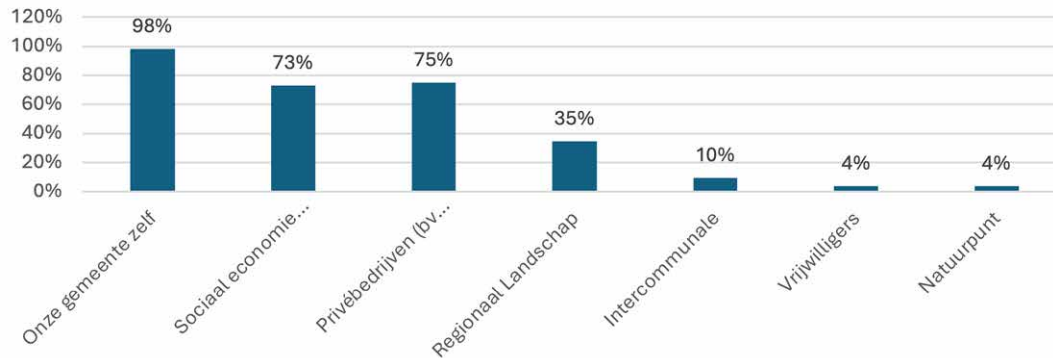
- Wanneer we vragen rond welke thema's nog geen beheer voorzien is, maar wat hen wel kan interesseren, dan komen volgende zaken vooral naar boven:
 - ☐ Houtig erfgoed (50% van de respondenten kruiste dit aan)
 - ☐ Historisch erfgoed (44%)
 - ☐ Poelen (42%)
 - ☐ Biodiversiteitsakkers (40%)

Wordt momenteel niet voorzien, maar is wel interessant:

- Wanneer we vragen wie momenteel de beheerwerken uitvoert, werden volgende instellingen aangekruist:
 - ☐ De gemeente zelf (98%)
 - ☐ Privébedrijven (75%)
 - ☐ Sociale economie (73%)
 - ☐ Regionale Landschappen (35%)
 - ☐ Andere vermeldingen: intercommunales, vrijwilligers, Natuurpunt, ...

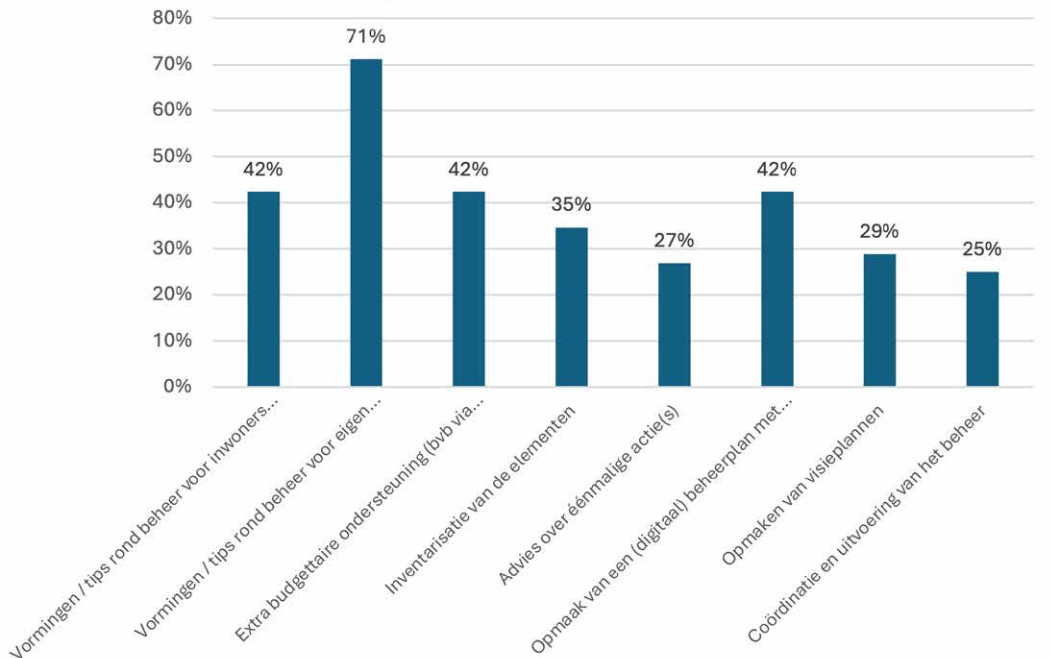
Wie voert de beheerwerken uit?

- Gemeenten zouden vooral nog ondersteuning kunnen gebruiken op vlak van:
 - ☐ Vormingen / tips rond beheer voor de eigen groendienst (vooral de link naar een correct landschappelijk beheer, rekening houdend met de biodiversiteit): maar liefst 71% van de gemeenten geeft aan hier nood aan te hebben
 - ☐ Vormingen / tips voor inwoners: 42% geeft aan hier nood aan te hebben
 - ☐ Opmaak van een (digitaal) beheerplan met periodieke meldingen: 42%
 - ☐ Extra budgettaire ondersteuning: 42%

Meerdere antwoorden waren bij bovenstaande vraag mogelijk, maar 'vormingen' kwamen bij bijna elke respondent naar boven. Voor de effectieve uitvoering van het beheer, is minder ondersteuning nodig.

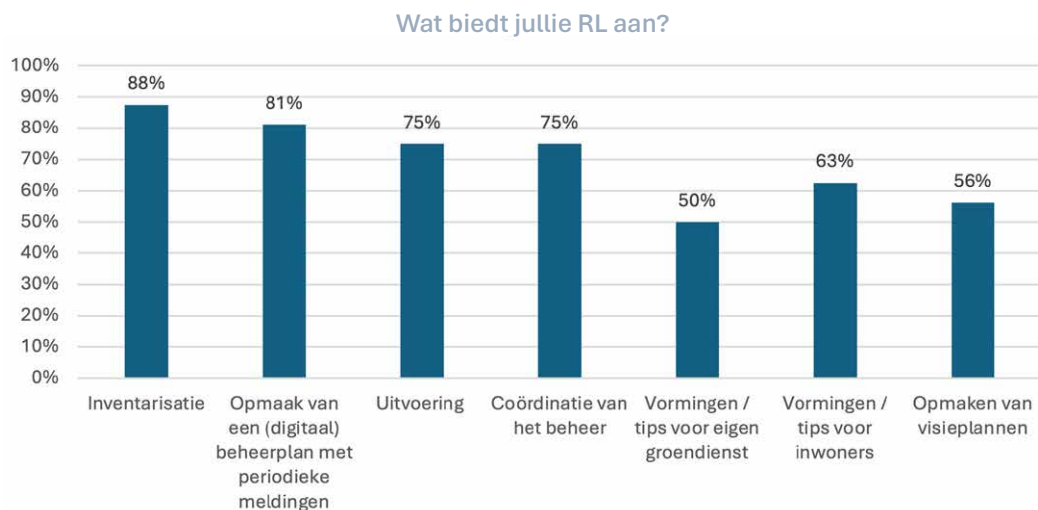
Waar heeft de gemeente nog nood aan?

LOB – bevraging doelgroepen / Samenvatting INTERN

(16 ANTWOORDEN IPV 18)

- In alle RL-en is een LOB-werking aanwezig, of is men dit aan het opstarten.
- Hoe verdelen jullie de LOB-medewerkers zich intern?
 - ☐ Bij 7 van de 16 respondenten spitst de LOB-medewerker zich echt specifiek toe op het thema onderhoud/beheer
 - ☐ Bij de 9 andere respondenten is er geen aparte LOB-functie, maar wordt dit thema door algemene landschapsmedewerkers behandeld
- Naar welke doelgroepen richten de RL-en zich nu?:
 - ☐ Alle RL-en richten zich naar de gemeenten (100%)
 - ☐ 6 richten zich daarnaast ook naar de Provincie (38%)
 - ☐ 5 richten zich ook naar particulieren (31%)
 - ☐ 3 richten zich ook naar landbouwers (19%)
 - ☐ Slechts 1 beoogt ook andere doelgroepen zoals zorginstellingen en bedrijven

- Communicatie:
 - ☐ Slechts 1 RL (Chapeau aan Rivierenland!) heeft het gevoel dat hun klanten het LOB kennen. Alle anderen reageerden met “neen”
 - ☐ De helft van de RL-en doet geen specifieke communicatie rond het LOB
 - ☐ Slechts 6 van de 16 respondenten promoten het LOB actief bij lokale besturen
 - ☐ Andere RL-en geven aan dat er standaard communicatie rond het LOB te vinden is op website, nieuwsbrief, ...
- Andere
 - ☐ 14 van de 16 respondenten werken met een digitaal inventarisatieprogramma

- Hoe wordt ‘LOB’ ingevuld bij jullie regionaal landschap? (oplijsting van antwoorden hieronder)
 - ☐ Coördinatie groenjobs 4800 uur
 - ☐ Goedgeknot.be
 - ☐ Machinaal knotbeheer
 - ☐ Opmaak beheerplannen en coördinatie ervan
 - ☐ Coördinatie beheer kasteelpark
 - ☐ Dreefbeheer
 - ☐ Onderhoud van bufferbekken
 - ☐ Bomenplan
 - ☐ Ad hoc advies KLE's
 - ☐ Ondersteuning medewerkers/landschapsprojecten ivm beheeradvies
 - ☐ coördinatie van het beheer op de Ruilverkavelingen
 - ☐ sterke samenwerking met de dienst waterlopen rond het beheer van de waterlopen
 - ☐ Projectmatig via projecten rond houtig erfgoed en bermbeheer
 - ☐ onderhoud recreatieve routes
 - ☐ Advies verlenen aan landbouwers/particulieren die zelf instaan voor beheer
 - ☐ Kansen in het landschap detecteren voor nieuwe aanplantingen/herstellingen.
 - ☐ Inventarisaties
 - ☐ (Houtige) KLE's
 - ☐ Van waardevolle en merkwaardige bomen (beeldbepalende, oude, ecologisch waardevolle, ... bomen) in de meer stedelijke context. Hierbij werd er ook een visiekader opgesteld over hoe deze bomen moeten onderhouden en beschermd worden.
 - ☐ Verder beheer binnen houtkantenplannen
 - ☐ Ondersteuning bij opstart Dipla vanuit de gemeente
 - ☐ Intergemeentelijk beheer bermen antitankgracht
 - ☐ beheer speelgroen
 - ☐ begeleiding opmaak beheerplannen natuur en erfgoed

BIJLAGE 5

Verslag uitwisselingsdag visieontwikkeling

UITWISSELING BEHEERVISIE EN PLANNING – 25 MAART 2025

VERSLAG

AANWEZIG

Paulien Van Haute (Regionaal Landschap Rivierenland)
Lucas Vanermen (Regionaal Landschap Rivierenland)
Brieuc Delvaux (Regionaal Landschap Pajottenland en Zennevallei)
Annelies Hermans (Regionaal Landschap Kempen en Maasland)
Gillis Sanctobin (Regionaal Landschap Schelde-Durme)
Jeroen Heyvaert (Regionaal Landschap Schelde-Durme)
Nick De Waele - Van de Velde (Regionaal Landschap Schelde-Durme)
Karen De Schutter (Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete)
Wouter Van Poucke (Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete)
Joke Maes (Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete) - (verslag)
Cedric Hamelink (Regionaal Landschap De Voorkempen)
Mien Kriekemans (Regionaal Landschap De Voorkempen)
Karel Hermys (Regionaal Landschap Lage Kempen)
Maarten Vanderhallen (Regionaal Landschap Zuid-Hageland)

INLEIDING

(Joke, RLKGN, zie ook presentatie)

Organisatie uitwisselingsdag gebeurt in kader van ‘Pilotproject Houtkantencoördinator’. Dit project gebeurt in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij waarbij drie regionale landschappen met een houtkantencoördinator aan de slag gaan, deze functie uittesten, evalueren en verfijnen aan de hand van drie casussen. Binnen dit project wordt ook ondersteuning gegeven aan meerdere acties uit het Vlaams Houtkantenplan waaronder Actie 11: *introduceren van een eenvoudig en gebruiksvriendelijk instrument voor visieontwikkelingen beheerplanning*.

<https://www.regionalelandschappen.be/nieuws/regionale-houtkantencoordinator>

WAAROM EEN HOUTKANTENPLAN

(Joke, RLKGN, zie ook presentatie)

Door voorbeeldprojecten zoals in Bocholt, Koester de koolstof en verschillende klimaatdoelstellingen (bv. Burgemeesterconvenant 2030), sterkte de hernieuwde interesse in houtsnippers aan. Gelijktijdig stelde kwamen er vragen vanuit beleid voor een wetgevend kader voor ‘ecologische beheer van houtkanten’ (o.a naar aanleiding van Actieplan van OVAM 2015-2020 waarin men verwijst naar ‘einde afvalstatus’ indien houtsnippers afkomstig zijn van

‘ecologisch hakhoutbeheer’ en naar aanleiding van het overleg rond duurzaamheidscriteria voor groenestroomcertificaten vanuit Vlaams Energie- en Klimaatschap (VEKA)). Deze nood aan een bruikbaar beheerinstrument werd o.a. vertaald als actie in het Actieplan van OVAM 2021-2025 (Actie 2.2.2) en als actie in het Vlaams Houtkantenplan (Actie 11, 2022).

Sinds de wijzigingen van VLAREMA 9 wordt de herkomst van de houtsnippers losgelaten en introduceert men objectieve kwaliteitseisen voor houtsnippers (o.a. organisch stofgehalte, C/N-verhouding, C/P-verhouding). Vanuit OVAM is de vraag naar een juridische verankerd beheerinstrument bijgevolg niet meer prangend. Toch blijft het in alle complexiteit van de open ruimte belangrijk om zowel de huidige aanpak als potenties voor visieontwikkeling en beheerplanning te evalueren, bij te sturen en te versterken.

Vragen voor de groep:

- Zijn de huidige wetgeving en onze informele houtkantenbeheerplannen voldoende om duurzaam beheer te garanderen?
- Hebben we een nieuw (juridisch verankerd) beheerinstrument nodig?
- *Vraag naar houtsnippers voor biomassaketel heeft impact op beheerkeuzes. Andere beheerkeuzes worden gemaakt op locaties waar er geen vraag is. Men ervaart een lichte druk om over te gaan op omvormingsbeheer (verjonging van sterk uitgegroeide houtkanten) omwille van de grote hoeveelheid aan goede snippers dit oplevert.*
- *Stroomlijnen van aanpak van houtkanten binnen regionale landshappen is gewenst, o.a. om ook de integrale aanpak voor de landschapvisie te versterken.*
- *Juridische verankering van duurzaam houtkantenbeheer is nodig voor garantie, maar de uitrol van een houtkantenbeheerplan in de vorm van een officieel Natuur Beheerplan zal wellicht niet haalbaar of gewenst zijn, omwille van afschrikkende effect door de administratieve last als ook de negatieve associatie van NBP binnen de landbouwsector*
- *Een actualisatie van de Code goede Natuurpraktijk lijkt zich wel op te dringen (feedback op aanbevelingen uit ‘Eindrapport_Regelgeving handhaving en financiering KLE’ wordt opgevraagd binnen de RL’en).*
- *Belangrijke vraag: kan houtkantenbeheer reeds opgenomen worden binnen de huidige bermbeheerplannen?*

WAAROM HAKHOUTBEHEER?

- *Is beheer noodzakelijk voor het voortbestaan van de stoof? Belangrijk om hierin nuance te brengen over de verschillen hierin tussen soorten. De vraag blijft of dit geldt voor bv. eikenhoutkanten. Knotvormen van wilg en zwarte els kunnen voordeel hebben aan hakhoutbeheer (maar ook bij deze vormen kan dood hout een belangrijke bijdrage leveren aan biodiversiteit).*
- *Om de corridorfunctie te versterken is het belangrijk om de breedte van de strook onder de houtkant te beschermen, om hier spontane vegetatieontwikkeling en verjonging de ruimte te geven.*
- *Houtkanten met uitgegroeide bomen die in slechte staat zijn, worden vaak in het vizier genomen om omvormingsbeheer op toe te passen. Echter, soms is de slechte staat het gevolg van te sterk opsleunen en snoeien, landbouw- of andere verkeersdruk. Op die manier wordt ‘slecht zorg’ van de houtkant net extra beloond door de nog resterende oudere bomen ook te verjongen. Een uitgegroeide houtkant in goede staat, die door het naaste landgebruik voldoende wordt ontzien (geen wortelschade, niet te sterk opsleunen, voldoende ruimte voor onderetage), zal minder snel in het vizier komen voor omvormingsbeheer. De landbouwer zal echter wel schaduwdruk en belemmerende takken ervaren. Hoe kan een goede zorg, financieel beloond worden? Mogelijkheden voor BO’s van de VLM (bv. snoei-beheer van de onderetage?)*
- *Uitzoomen naar landschapniveau. Indien bepaalde beheerkeuzes gelinkt zijn aan doelsoorten, ook rekening houden met aanwezigheid van alle overige habitateisen.*
- *Een omgevingsvergunning dient aangevraagd te worden bij een stamomtrek van 100 cm (31,84 cm diameter). Aanbevelingen vanuit literatuur voor optimalisatie van regeneratiekansen ligt veel lager (10 cm). Aanvulling van*

op terrein: deze kleine diameter is aannemelijk bij bv. zomereik. Zwarte els echter, toont vaak een zeer sterke regeneratiekans bij grotere diameters

- *Aanvullingen vanuit terreinbezoek: indien hakhoutbeheer gewenst is in een gebied, eerst opportuniteiten bekijken via nieuwe aanplant i.p.v. omvormingsbeheer van oude bomen toe te passen.*
- *Binnen hooghout wordt geregeld het voorstel gedaan om te 'dunnen'. Belangrijk om hierover kritisch te blijven? Wat is de landschappelijke en ecologische meerwaarde?*
- *Voor verjonging en regeneratie het belangrijk om voldoende licht te creëren.*

EEN HOUTKANTENPLAN: HOE?

Karel Hermys licht toe hoe in overleg met alle sectoren doeltypes (1 t/m 4) bepaald worden binnen afgebakende zones. Deze zones leggen de beheerplanning van de individuele houtkanten nog niet vast. Er is steeds een aftoetsing op terrein. Het naslag werk zijn de kaarten waarop de verschillende zones worden aangeduid. Voor meer info, zie presentatie

Bij RLKGN wordt voorlopig de opbouw van een verkenningnota van NBP'en gebruikt als kapstok voor een houtkantenbeheerplan. De desktopanalyse wordt gedocumenteerd en de beheerprincipes worden samengevat per hoofdstuk. Deze beheerprincipes worden vertaald naar een beheerplanning per individuele houtkant (= zie beheerfiches).

Ervaring leert ons dat binnen een opdracht voor een 'houtkantenbeheerplan' er best ook coördinatietijd kan opgenomen worden voor minstens de start van de beheerwerken, om te vermijden dat het beheerplan in de kast belandt.

- *Belangrijke evenwichtsoefening tussen enerzijds onderbouwing, evidence-based keuzes maken, toetsing aan een integrale landschapvisie (erfgoed, klimaat, recreatie, zorg, economisch gebruik van houtkanten, etc.), en anderzijds, opdrachtgever (bv. gemeente) niet afschrikken met het naslagwerk, maar helder overzicht aanleveren over de beheerplanning.*
- *Onderbouwing neerschrijven blijft belangrijk. Dit kan door tekst een kaartanalyses te combineren met duidelijke samenvattende beheerprincipes die zijn toegepast.*
- *Beheerplanning- en opvolging kan eventueel via ArcGIS: Voorbeeld van Maarten (RLZH): <https://experience.arcgis.com/experience/220bd7afb911476f9fef08506e27b893>*

TIP: laag Landschapselementen in landbouwgebied:

- <https://landbouwcijfers.vlaanderen.be/open-geodata-kaart-landschapselementen>

TO DO'S

- Feedback op aanbevelingen voor actualisatie van Code Goede Natuurpraktijk (vanaf pagina 56)
- Mogelijkheden om houtkanten te integreren in de bestaande bermbeheerplannen exploreren
- Overleg met o.a. ANB en Boerennatuur wordt ingepland. Joke (RLKGN) houdt iedereen op de hoogte
- Joke (RLKGN) sluit aan bij Vlaamse stuurgroep rond bermbeheer om daar de mogelijkheden te exploreren

Bijlagen

Presentatie

Map: Eindrapport_PDPO_Kempens_Energiehout+_draaiboek_houtkantenbeheerplannen

- Eindrapport Kempens_Energiehout.pdf

Map: OVAM_Actieplannen_en_gebruik_houtsnippers

- Actieplan_OVAM_-duurzaam-beheer-biomassareststromen-2015-2020-DEF+ERRATUM.pdf
- Actieplan_OVAM_voedselverlies en biomassa 2021-2025-1.pdf
- OVAM Presentatie houtsnippers.pptx

Map: Provincie_Antwerpen_Rapport_ecologische_beheren

- Rapport_EcologischeBeherenEnAanplantenVanHoutkantenBomenrijenHeggenIndeProvincieAntwerpen_sept2023.pdf

Map: VLM_Vlaams_Houtkantenplan+_rapporten

- 2022_Vlaams_Houtkantenplan.pdf
- 6_Eindrapport_Regelgeving handhaving en financiering KLE_FINAAL.pdf (zie ook hier voor beleidsaanbevelingen voor Code voor goede Natuurpraktijk)
- 6_Eindrapport_Feedback en Aanpassingen.pdf
- Meervoudig waarderingskader voor houtkanten.pdf

Map: Voorbeelden_beheerplannen

- 20210206_Visie_en_beheerplan_Mol-Sluis.pdf
- Kasterlee_Beheerplan.pdf
- Landschapvisie_PDPO_vleermuizen.pdf
- Lob_Lille_Aanplantpotentieel.pdf

TERREINBEZOEK

Foto's ©RLKGN

Bezochte houtkant

Karel Hermys van RLLK geeft toelichting bij de houtkant waar de voorbije jaren beheerwerken zijn uitgevoerd.

Regeneratiekracht van zomereik is niet altijd goed te voorspellen. Soms sterft de stam/stoof af en wordt de plek ingenomen door andere, snellere groeiers zoals vlier en wilg. Enkele meters verder kan er wel een stammetje zijn dat opnieuw uitschiet. De groei van deze nieuwe telgen gaat overwegend traag. Men zal dus moeten rekeninghouden met een zeer lange kapcyclus wil men terug stammen kunnen oogsten die geschikt zijn voor de biomassaketel.

Vrijstellen van snelle groeiers zoals bramen kan meer kans geven op regeneratie van de zomereiken.

Berk, op zich geen goede hakhoutsoort, vormt hier wel mooie meerstammige stoven.